

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 http://republika.pl/niva_bielastok/

№ 39 (2368) Год XLVI

Беласток 30 верасня 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Беларусь пасля выбараў

Яўген МІРАНОВІЧ

Тры дні пасля презідэнцкіх выбараў у Беларусі няма амаль нікага следу падзеі, якая прыцягвала ўвагу паловы Еўропы. Ніякіх плакатаў, ніякіх рэклам кандыдатаў — ні ў Мінску, ні ў правінцыйных мястэчках. Калі б чалавек не ведаў, што пару дзён раней адбыліся там презідэнцкія выбары, не заўважыў бы гэтага праехаўшы нават усю краіну. Не даведаўся б таксама шмат з мясцовай прэсы. У газетах з серады і чацвяртага пра выбары, якія адбыліся ў нядзелью, толькі скучыя звесткі і каментацыі на далейшых старонках. На вуліцах, у аўтобусах, трамваях і цягніках няма ніякай дыскусіі на гэтую тэму. Большасці народа презідэнцкія выбары зусім не кранулы. Усё адбылося як у Савецкім Саюзе — беларусы пайшли на выбары і зрабілі тое, чаго ад іх чакала ўлада. Іншадумщаў на правінцыі звычайна лічылі правакатарамі, разбуральнікамі палітычнага і грамадскага парадку, або чужымі агентамі. На правінцыі люд стаяў сцяною за Лукашэнкам, а прыхільнікам яго канкурэнтаў не дазваляў публічна выказаць сваіх сімпатый. Чым бяднейшы раён, тым больш зядла яго жыхары дэмантравалі падтрымку Лукашэнку.

Апрача Мінска і вялікіх гарадоў не заўважаеца нікага чакання змен. Большасць жыхароў вёсак і мястэчак задаволена актуальным станам. На Віцебшчыне, напрыклад, спроба дыскусіі пра магчымасць пабудовы іншага грамадскага ці эканамічнага парадку выклікае ўзбурэнне. „Нам сейчас очень хорошо живется. Пенсію получаем ежемесично, имеем свое поле, 4-5 свінін в хлеве, а кому здесь плохо, пусть уезжает в Америку, Германию, или Польшу”, — патлумачылі мне каля вісковай крамы, у якой было толькі „Жыгульёскае” піва, мука, соль, каша, масла і моцна счарнела мяса. Раніцай быў яшчэ хлеб. У краме людзі курылі папяросы, запіваючы дым „Жыгульёскім” півам. Пасля некалькіх размой з людзьмі ў правінцыі я зразумеў, што калі б Лукашэнка пажадаў правесці яшчэ адзін рэферэндум ды — па волі люду — аб’явіць сябе імператарам, можа спакойна разлічваць на станоўчы адказ. Спектакль, які кожны дзень да выбараў ставіўся на дзяржаўным тэлебачанні з узделам презідэнта, меў свайго канкрэтнага адрасата. Быў ім напэўна не мінскі інтэлігент, які зведаў палову Еўропы і ціпер спадзяеца, што і Беларусь стане краінай накшталт Італіі, Швецыі або Чэхіі.

Нахабная рэклама ў тэлебачанні выклікала б раздражненне ў дэмакратычным грамадстве, але ў беларускай правінцыі ўспрымалася з поўным зраз-

[працяг **2**]

Фальклорны калектыв „Šalčinėlis” літоўскай гімназіі ў Пуньску.
Фота <http://www.punskas.pl/pkv10.htm>

Казёл адпушчэння

або Чаму літоўцы маюць нацыянальныя школы

Мікола ВАЎРАНЮК

— Ці мае значэнне, на якой мове навучаюць моладзь фізкультуры? — спытаў войт гміны Сейны Ян Скіндзер.

— Mae, — адказаў татмэйшыя літоўцы і 3 верасня, замест у сейненскую гімназію, завезлі сваіх дзяцей у Пуньск.

З некаторых вёсак Сейненскай гміны, напрыклад, з Жэгараў, у Пуньск будзе 40 кіламетраў. Пра штодзённы давоз дзяцей у школу няма нават гаворкі. Таму новыя вучні пасяліліся ў інтэрнаце пры татмэйшым агульнаадукцыйным ліцэі. Дырэктар Пачатковай школы і Гімназіі ў Пуньску Юзаф Блюдзіс не бачыць перашкод, каб пагаварыць з вучнямі. Адно просіць не называць іх імён:

— Гэтае становішча лічу часовым, дзеци хутчэй ці пазней вернуцца ў Сейны, дык навошта падвяргаць іх нейкім непрыемнасцям, калі скажуць нешта не тое.

Калі школьнікі з Пуньскай гміны чакаюць аўтобусаў, якія развязуць іх па дамах, дзеци з Сейнаў ядуць абед у школінай сталоўцы.

— Сёння быў курыныя ножкі, вельмі смачныя, — хваляць кухарак.

— Не сумуеце па родных? Калі бачылі іх апошні раз?

— Да мяне бацькі прыязджалі ўчора, — кажа высокая бландзінка. Астатнія адзін праз другога гавораць, калі наведвалі іх сямейнікі, калі размаўлялі з імі па тэлефоне. Асаблівага суму на тварах не відаць.

— Мы тут як быццам у летнім лагеры. Настаўнікі, пакуль не ціснуць, усе пра нас дбаюць, стараючыя дагадзіць.

— Не хочацца назад у Сейны?

— Чаму не, цягне да калегаў. Але калі спалучаць наш клас з польскім, я застаюся ў Пуньску, — рапчула заяўляе вучань другога класа гімназіі.

* * *

У Сейнах дзве гімназіі, адна падпрадкаваная гарадскім уладам, другая —

Пажарнік-рэкардсмен

У днях 22-29 ліпеня г.г. у фінскім горадзе Куапіо адбылася XII Пажарная алімпіяды ЦІФ, у якой удзельнічалі прадстаўнікі 28 краін свету. Яўген Селіванюк членам зборнай каманды быў не раз. Сёлетняя алімпіяды таксама прыйшла паспяхова як для каманды, так і для паасобных яе членаў.

[чэмпіён **3**]

Меншасці specjalnej troski

Утрымліваем контакты з меншаснымі арганізацыямі. Перш за ўсё адтуль ведаєм праблемы гэтых асяроддзяў. Ёсць у нас Асяродак „Пагранічча”, які павінен быць такім цэнтрам, які ўспамагае меншасці ў галіне культуры, і то не так арганізацыі, як самыя меншасці. Ёсць у нас Асяродкі ўдасканальвання настаўнікаў у Сувалках і Беластоку. У Беластоку ёсць ужо візітар беларускай мовы.

[размова з маршалкам **4**]

Дудко з Цісоўкі

Сваё дзяцінства я правёў тут, у Цісоўцы Міхалоўскае гміны. Сюды я нейкім чынам вяртаюся. Хочам будаваць штосьці новае ў гэтым месцы, каб не прапала. У рамках праекта Мастацкай асацыяцыі „Kartki” — Асяродак культурнай адукцыі. На тое мы месца прыстасавалі, каб не толькі я з радзінай мог сюды прыехаць, а людзі з усіх Еўропы... [асоба **5**]

Як спяваюць сеніёры

16 верасня ў Саколцы адбыўся IV Ваяводскі агляд мастацкіх калектываў сеніёраў. Удзельнічалі ў ім 23 хоры, калектывы, кабарэ і салісты (разам калі 400 асоб). З групы фальклорных гуртоў першынство заваявалі „Цаглінкі” са Старога Ляўкова і другое месца — „Арлянэ” з Орлі.

[лаўрэаты **8**]

Абрад жыве!

Не забылі пра гэты абрад лучанская перасяленцы ў бандарскія блёкі. Пры помніку каля блёка ставяць яны стол з іконай, а бацюшкі з Юшкавага Грудачытае Евангелле, моліца, а потым ідзе з хрэсным ходам па жыллёвым пасёлку. Пры кожным блёку яны спяняюць, моляцца, харысты спяваюць.

[традыцыя **9**]

З працы рук сваіх

Як прыйшлі саветы, то ў нас думалі, што яны — людзі, але пасля пабачылі, што язык за зубамі трymаць трэба; нельга было ім верыць. Нікога вывезці не успелі, але мелі ўжо спісак байдай чатырнаццаці сем'яў.

[усташыны **10**]

Беларусь — беларусы

Фота „Советская Белоруссия”

Беларусь пасля выбараў

[1 працяг] зуменнем. З пункту гледжання ўлад у Беларусі непатрэбны ніякія змены. Лукашэнкава палітыка замарожання савецкага грамадства здаецца тут даволі лагічнай. Такім людам вельмі лёгка кіраваць, праводзіць любыя рэферэндумы ды аб'яўляць любыя вынікі. Калі ўладам патрэбная палітычная актыўнасць у выглядзе масавага ўдзельніцтва ў галасаванні, прапаганда можа ў кароткім часе мабілізаваць мільёны людзей, дзякуючы чаму ў Беларусі наглядаецца найвышэйшы паказчык прысутнасці на выбарах.

У Мінску дзеячы апазіцыйных арганізацый у першыя дні пасля выбараў хадзілі атрученымі. Ад шматлікіх прадстаўнікоў інтэлігенцыі можна было пачуць: „Перад намі чарговыя патрачаныя пяць гадоў”. Апрача вялікага расчаравання наглядаеца пачуцё бяссільнасці. Шмат хто паказвае нумар „Советской Белоруссии” ад 5 верасня, якую праз дзяржаўную пошту атрымала кожная сям’я ў краіне. На першай старонцы, апрача велізарнага партрэта, доўгі спісак найбольш вядомых дасягненняў Лукашэнкі. „А. Г. Лукашенко сохранил суверенность и независимость государства. Лукашенко остановил ползучий процесс агрессивного национализма. Сегодня Беларусь — уютный и теплый дом для людей многих национальностей!”. Апазіцый — гэта, вядома, „шантаж, угрозы, социальная демагогия” і „зарубежные спонсоры”. „Здравомыслящие люди Беларуси не имеют права отдать своей судьбы и судьбы страны в их руки”, — заявляеца рэдакцыйны артыкул „Советской Белоруссии”. Змест нумара — пропагандысцкае шоу, у якім ніхто не бярэ адказнасці за слова.

14 верасня апазіцыйная газета „Народная воля” надрукавала „Заявление

Апазіцыю на інаугурацію не пускли

Актыўісты Аб’яднанай грамадзянскай партыі на чале з лідэрам партыі Анатолем Лябедзькам паспрабавалі пранікнуць на цырымонію інаўгурацыі Аляксандра Лукашэнкі. Каля двух дзесятак ў чалавек, апранутых у майкі з партрэтамі рэпрэсаваных апазіцыйных палітыкаў, імкнуліся трапіць да Палацу Рэспублікі на Кастрычніцкай плошчы, дзе праходзіла цырымонія. Аднак яшчэ за 200 метраў да Палацу Рэспублікі некалькі дзесяткаў супрацоўнікаў міліцыі ў штацкім ачаплі актыўістаў АГП і пратрымалі ў ачапленні каля паўгадзіны, пасля чаго пераправодзілі далей ад плошчы.

„Навіны Харків’ 97”, 20.09.2001 г.

„Навіны Хартыі ’97”, 20.09.2001 г.

„Пераможца” помсіць

Ужо нямала часу прайшло ад выбараў прэзідэнта Беларусі, але жарсці пасля іх яшчэ не сціхаюць. Тоё, што А. Лукашэнка праз свой Цэнтрвыбаркам забяспечыць „перамогу” сумневу не было. Але для супакаення сваіх амбіцый назіральнікам і незалежным СМИ ў час і пасля выбараў ён абвясціў сапраўдную вайну. На выбарчыя ўчасткі нікога з іх не дапускалі. А ў тых нешматлікіх выпадках, калі назіральнікі ўсё ж змаглі быць на ўчастку, даведаща пра сапраўдныя вынікі выбараў яны не маглі. Прычына простая. Іх трymалі на адлегласць ад сталоў, на якіх падлічваліся галасы. Сябрам камісій забаранялася ўслыхаваць пра вынікі падліку. Аднак назіральнікі здолелі сабраць шмат сведчанняў пра парушэнне заканадаўства ў час галасавання. У асноўным гэта неадпаведнасць правілам захавання скрынёй для датэрміновага галасавання і прымусовае галасаванне. Апошняе мела масавы характар. Асабліва ціснулі на жыхароў працоўных і студэнцкіх інтэрнатаў. Улады нават ускосна пацвярджалі такія факты. На запыт у прокуратуру Ленінскага раёна Гродна назіральніка Ільі Пячыніна быў дадзены адказ, згодна якому камендант студэнцкага інтэрната ад універсітэта Сіўко на самой справе „прасіла” студэнтаў, якіх у дзень выбараў нібыта не будзе ў Гродне, прагаласаваць датэрмінова. Шмат было і іншых парушэнняў. Напрыклад, за некалькі дзён да выбараў у кожную кватэру ў Беларусі пошта даставіла спецыялісты „Советская Белоруссия” з агітацыйнымі матэрыяламі А. Лукашэнкі і памыялі на апазіцыю. І тут назіральнікі не змайчалі. Каардынатор па назіранні за выбарамі па Ленінскім раёне Гродна Віктар Сazonau накіраваў з гэтай нагоды лісты ў шэраг арганізацый. 20 верасня старшыня Цэнтрвыбаркама Лідзія Ярмошына павінна была адказаць, што маўляў, сапраўды „Советская Белоруссия” выйшла павялічаным тыражом, але і незалежныя газеты перад выбарамі павялічвалі свае тыражы, значыць, парушэння не было. Аднак старшыня Цэнтрвыбаркама „забылася”, што

незалежныя газеты выходзяць за свае грошы і плаціць падаткі, а „Советская Белоруссия” выдаецца за гроши падаткаплацельшчыкаў, у тым ліку — праціўнікаў Лукашэнкі. Гэтыя і іншыя выпадкі парушэнняў прывялі да таго, што АБСЕ і ЗША не прызналі выбараў. Такім чынам, Лукашэнка застаўся тым кім быў — нелегітymным кірауніком.

Пасля 9 верасня рэжым пачаў помсіць. Ахвярамі сталі грамадскія арганізацыі, СМІ і асобныя назіральнікі. Напрыклад, у рэдакцыі гродзенскай газеты „Пагоня” былі канфіскаваны камп’ютэры. Калі рознымі намаганнямі карэспандэнты ўсё ж змаглі падрыхтаваць нумар да друку, увесы тыраж быў канфіскаваны ў друкарні. Зараз рэдакцыю чакаюць два суды. Адзін па закрыцці газеты. Другі — па крымінальнай справе за абрэз Аляксандра Лукашэнкі. Аднак 20 верасня „Пагоня” здолела выйсці. Пракуратура пачала „капаць” пад фондам імя Льва Сапегі і „Вясной 96”. Абедзве арганізацыі займаліся падрыхтоўкай і каардынацыяй назірання за выбарамі. У тых памяшканнях, дзе раней збліжаліся назіральнікі, карыстцаца камп’ютэрамі таксама складана. Гаспадары памяшканняў пахавалі іх, бо баяцца падзяліць лёс „Пагоні”. На саміх назіральнікаў і нелаяльных да рэжыму адбываецца ціск на працы. Ім пагражают увалненнем. У дачыненні да некаторых пагрозы ўжо здзейснены. У Іёўскім раёне звольнены ляснік Уладзімір Сторта. У Лідзе дырэктар адной са школ, які даў памяшканне на сустрэчу Уладзіміру Ганчарыку з выбаршчыкамі. У Свіслачы рыхтуецца суд над назіральнікамі. У Воранаўскім і Шчучынскім раёнах мясцовыя праکуратуры займаюцца „справамі” па назіранні. Такіх прыкладаў можна прывесці шмат, не толькі па Гродзеншчыне, але і па ўсёй Беларусі. Усе яны прыводзяць да думкі, што „перамога” Лукашэнкі вельмі сумнеўная і рэжым хоча закрыць вусны тым, хто нешта ведае, ці можа ведаць пра сапраўдныя вынікі выбараў.

Зміцер КІСЕЛЬ

Клятва на вернасць народу і презідэнту

20 верасня Аляксандр Лукашэнка афіцыйна ўступіў у другі тэрмін свайго презідэнцкага праўлення. Урачыстая цырымонія інавурацыі адбылася ў Палацы Рэспублікі ў Мінску. Уступаючы на пасаду, презідэнт пакляўся на Канстытуцыю Беларусі верна служыць народу, паважаць і ахоўваць права і свабоды чалавека і грамадзяніна, выконваць і абараніць Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь, свята і добрасумленна выконваць ускладзеныя на яго высокія абавязкі.

А на Кастрычніцкай плошчы ў Мінску ў рамках мерапрыемстваў, прымер-каваных да інаўгурацыі Аляксандра Лукашэнкі на другі тэрмін презідэнцкага праўлення Узброеная Сілы і іншыя вайсковыя фарміраванні Рэспублікі Беларусь прысягнулі на вернасць беларускаму народу і презідэнту.

На думку Паўла Казлоўскага, першага міністра абароны Рэспублікі Беларусь, цырымонію клятвы ваеннаслужчых можна парашуць з прысягай рускай арміі новаму цару. Гэта парашуннне на-

вяла яму не толькі сама цырымонія, але й бóльшай ступені тэкст клятвы, які быў зачытаны перад строем міністрам абароны генерал-палкоўнікам Леанідам Мальцавым. „Войнства паклялося цару”, — канстатаваў П. Казлоўскі

Цырымонія такої клятвы выклікае ў былога міністра абароны неразуменне, паколькі яна не рэгламентавана якімі-небудзь актамі. Тоэ ж самае, напомніў ён, тычыцца і формы галоўнакамандуючага Узброенымі Сіламі Рэспублікі Беларусь, у якой прэзідэнт на Абуз-Лясноўскім палігоне пад Баравічамі прымай парад падраздзяленняў сілавых структур, якія ўздзельнічалі ў вучэннях „Нёман-2001”. Паводле слоў Паўла Казлоўскага, у яго была інфармацыя, што і 20 верасня на цырымоніі клятвы Аляксандр Лукашэнка меўся быць у форме „ці то маршала, ці то генералісімуса”. Аднак

на приступках Палаца Рэспублікі презідэнт стаяў усё ж у цывільнym.

БелаПАН, 20.09.2001 г.

Ад тэракту ў ЗША пацярпелі беларусы

Міністэрства замежных спраў мае інфармацыю пра зінклую грамадзянку Беларусі, якая працавала ў адным з будынкаў Цэнтра міжнароднага гандлю. Раніцай 11 верасня, у дзень тэракту на ЦМГ у Нью-Йорку, яна выехала на працу і з таго часу пра ейны лёс нічога не вядома. Усяго ў консульскасе ўпраўленне амбасады Беларусі ў ЗША звярнулася 39 грамадзян, з іх 14 чалавек цікавіліся лёсам беларускіх грамадзян, якія знаходзіцца па асабістых і іншых падставах у ЗША, 25 званкоў паступіла адносна росшуку замежных грамадзян. У асноўным — ЗША, РФ, Украіны.

„Навіны Хартыі '97”, 20.09.2001 г.

„Навіны Хартыі” ’97”, 20.09.2001 г.

— Няхай помнік валадару Белавежской пушчы, зубру, будзе прыкметай паshanы нашым жыхарам, які ахоўвалі пушчу, — заяўшчы стараста Гайнаўскага павета Уладзімір Пятроchuk 16 верасня 2001 года, у час адкрыцця помніка зубру, узведзенага на цэнтральным гарадскім скверы Гайнаўкі, ля вуліцы 3 Мая. — Адкінулі мы гісторычныя сантыменты і паставілі помнік у Гайнаўцы, бо горад наш з'яўляецца варотамі ў Белавежскую пушчу. Магчыма, што зубр будзе састаўляць частку герба павета і горада.

На мерапрыемства прыбылі ініцыятары гайнаўскага помніка: паслы Раман Яглінскі, Владзімеж Цімашэвіч і старшыня Польскай тэлекамунікацыі, фундатара помніка — Павел Жэпка. Сярод запрошаных гасцей былі епіскап Гайнаўскі Міран, афіцэры, войты суседніх гмін, радныя Гайнаўскага павета і горада Гайнаўкі. Пасол Раман Яглінскі рагыўся дапамагчы жыхарам Гайнаўскага павета паставіць помнік зубру, бо хоча, каб зубр з блізкай яму Спалы, які да I сусветнай вайны стаяў у падбелавежскім Звярынцы, застаўся ў Спале. На мерапрыемства прыбылі многія вайскоўцы, бо раней у Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы праходзілі святкаванні польскіх сухапутных вайск, якія

Помнік валадару Белавежской пушчы

ўзначаліў епіскап Гайнаўскі Міран, пра-
васлаўны ардынарный Польскага войска. Мастак Ян Сюта, які спраектаваў помнік, не прысутнічаў у мерапрыемстве, бо мусіў неадкладна выехаць за мяжу, але яшчэ папярэдняга дня асабістага наглядаў за мацеваннем помніка.

Перад урачыстасцю адбылася су-
польная сесія Радаў павета і горада,
прывечаная адкрыццю помніка. Ды-
рэктар Гарадской публічнай бібліятэ-
кі Галіна Вайсковіч зачытала даклад
пра нізінных зуброў з Белавежской
пушчы. Дакладчыца паінформавала,
што першае, адзначанае хронікамі, палі-
яванне на зуброў у Белавежской пушчы
адбылося ў 1409 годзе. Прынялі ў ім
удзел кароль Ягайла і князь Вітаўт,
рыхтуючыся да паходу на крыжанос-
цаў. На іншым паляванні, у 1752 годзе,
з вышак застрэлілі ажно 42 зубры. Паз-
ней царская ўлады дбалаі, каб захаваць
вялікі статак зуброў, бо пасля апошня-
га царскага палявання ў 1913 годзе
у Белавежской пушчы жыло 785 зуброў.
Паляванні немцаў у час акупацыі і
і мясцовага насельніцтва спрычыніліся
да гібелі ўсяго статка. Мяркуецца, што
апошні зубр загінуў у 1919 годзе, а ад-

засялення пушчы 4 зубрамі ў 1929-1930
гадах развёўся статак, які да вайны на-
лічваў 35 зуброў. Пасля вайны іх коль-
касць павялічылася. Зараз у Белавеж-
ской пушчы жыве каля 300 зуброў, ся-
род якіх самыя вялікія важаць нават
пад 900 кілаграмаў.

Гайнаўянам помнік спадабаўся,
паколькі выява зубра больш падобная на
сапраўднага, чым той са Спалы. Зада-
воленымі засталіся і палітыкі, якія мелі
нагоду паказацца выбаршчыкам.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Клапоіцца пра Арлянскую гміну

1 жніўня ў Орле завязаўся клуб гмін-
ных радных, які прыняў назыву „Radni-
w trosce o Gminę Orla i jej mieszkańców”.
Гуртую ён дзеяць народных абраннікаў
— палову саставу гміннага самаўрада.
Клуб складаюць Мікалай Баршчэўскі,
Мікалай Бурак, Сцяпан Гаворка, Ніна
Іванюк, Сцяпан Кулік, Міхал Мінцэвіч,
Сцяпан Радзіванюк, Сцяпан Цімафਯюк,
Іпаліт Шайкоўскі, а ўзначальвае яго
Міхал Мінцэвіч.

Радныя клуба працујуць выключна на
грамадскіх пачатках. За пасяджэнні клу-
ба, у тым ліку і выязнія ў паасобныя вё-
скі, не бяруць камандзіровачных. Мэта
клуба — клопат аб справах выбаршчы-
каў, паспяховае вырашэнне грамадска-
гаспадарчых і экалагічна-прасторавых
пытанняў гміны. Радныя клуба папрасі-

Андрэй НАЗАРЭВІЧ

лі жыхароў паведамляць ім аб выпадках
абыякавага стаўлення гміннай адмініст-
рацыі да іхных праблем і пабяцілі са-
дзейніцаў у іх вырашэнні.

Радныя клапоіцца таксама і пра па-
радак у самой Радзе. Аказаўся, што ва
Управе гміны і ў Радзе незаконна зася-
даюць дзея асобы. Адзін радны адна-
часна засядае ў дзвюх управах — гмін-
най і сельскагаспадарчага кааператыва
ГС. Другі — вядзе сваё працераемства,
выкарыстоўваючы камунальну маё-
масць, што супярэчыць закону аб ам-
ежаванні гаспадарчай дзейнасці публіч-
нымі асабамі. Войт не рупіцца выпра-
віць незаконнае становішча ва Управе
гміны і таму клуб накіраваў скаргу Пад-
ляшскаму ваяводу. Радныя клуба папрасі-

Пажарнік-рэкардсмен

Уважліваму чытачу
асоба Яўгена Селі-
вянюка не чужая. Год та-
му друкавалі мы інтэрв’ю пад загалоўкам
„Перад чацвёртай алімпіядай”. Прыйгада-
ем, што бельскі пажарнік ад многіх гадоў пе-
рамагае на пажарных спаборніцтвах. У 1999
годзе стаў ён чэмпіёнам Польшчы ў спа-
борніцтвах на пажарнай паласе перашкод на
адкрытым стадыёне, а ў 2000 годзе —
у спортзале. Сёлета за-
вяваў ён званне дру-
гога прызёра Польш-
чы ў згаданых спабор-
ніцтвах на стадыёне
і ў спартыўнай зале.

Трэба адзначыць,
што Яўген Селівянюк
перамагае намнога
малодшых за сябе пажарнікаў. У мінулым
годзе ў яго спартыў-
най кар’еры былі тро-
міжнародныя алімпіяды. Марыў ён тады
стаць членам зборнай
і паехаць на чарговую
алімпіяду сусветнай пажарнай аргані-
зацыі ЦТІФ. Удзел у чатырох міжна-
родных спартыўных мерапрыемствах
меў быць завяршэннем яго прыгоды са
спортам. І, як аказалася, салідная пад-
рыхтоўка і настойлівасць далі вынікі.

У дніх 22-29 ліпеня г.г. у фінскім горадзе Куапіо адбылася XII Пажарная алімпіяды ЦТІФ, у якой удзельнічалі

Яўген Селівянюк апрача прафесійнай працы і спорту з'яўляецца членам добраахвотнай пажарнай каманды ў Галадах каля Бельска.

цтве па баяздольнасці сярэбраны мэ-
даль. А ў індывідуальных спаборні-
цтвах па бегах на паласе перашкод на
дыстанцыі 100 метраў заняў ён 23 мес-
ца (на 280 спартсменаў) з часам 16,87
секунды. Вынік аказаўся адным з са-
мых лепшых у гісторыі айчыннага пажарнага спорту і новым рэкордам
Падляшскага ваяводства.

Хаця ўзрост — вельмі важны фактар у спартыўнай кар’еры кожнага спартсмена (на алімпіядах старуюць штораз маладзейшыя пажарнікі), можна спадзявацца, што Яўген Селівянюк не скажаў яшчэ апошняга слова. Удзел у пятай алімпіядзе быў бы сапраўды свайго роду рэкордам у ягонай спартыўнай кар’ери.

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

Канкурэнцыя

У Чаромсе працаўаў зубны лекар ад-
но ў чыгуначнай амбулаторыі. Многія
паціенты карысталіся паслугамі пры-
ватных спецыялістаў, бо казалі, што
у „казённай” амбулаторыі неакуратна
лечачь. Хоць у Чаромсе надалей заста-
еца працаўаць зубны лекар у чыгунач-
най амбулаторыі, па вуліцы 1 Мая (не-
падалёк школы) я ўбачыў новую шыль-

ду на будынку: „Стаматалагічны кабі-
нет (...) для застрахаваных у касе хво-
рых мундзірных службай”.

Першая ластаўка (маю на ўвазе пры-
ватных медыкаў) прыляцела ў Чаромху.
Ці з’яўляцца іншыя? Пажывём, убачым!
Па-моему, гэта добрая прыкмета для
нас, паціентаў. Канкурэнцыя ў рына-
чай эканоміцы гэта штуршок у напрам-
ку памяншэння цэн і павышэння якасці
паслуг. I так быць павінна.

(ус)

Меншасці specjalnej troski

Размова з падляшскім маршалкам Славамірам ЗГЖЫВАЙ.

— Колькі беларусаў, па вашай ацэнцы, жыве ў Падляшкім ваяводстве?

— Ёсьць розныя ацэнкі. Паводле некаторых, ёсьць іх каля 120-150 тысяч, іншыя лічачы — амаль 300 тысяч.

— Гэта шмат?

— Гэта да 15 працэнтаў усяго падляшскага насельніцтва.

— Гэта шмат?..

— Так, гэта немалая група.

— Так вось, скажыце, калі ласка, што трывадліві, прадпрыемствы вытрымалі наўсіні, да меншасці, прафсаючай на Падляшишы?

— Не, паколькі праўленне трактуе ўсіх жыхароў аднолькава, пароўну. Некаторыя дзеянні, звязаныя з фінансаваннем ініцыятываў арганізацый так беларускіх, як і іншых меншасцей, дагэтуль былі фінансаваны так праўленне, як і такія падлеглыя нам адзінкі, як Ваяводскі асяродак анимациі культуры. Палітыкі, як кранаючай меншасці, быць не можа. Мы забавяланы да таго, каб доступ да каштоўнасцей, бальніц, падлеглых нам адзінак меў кожны грамадзянін, незалежна ад нацыянальнасці ці паходжання. Не можам вырашыць, напрклад, што ў Гайнайскім павеце будзем рабіць на 25 працэнтаў дарог больш, чым у Гродзенскім, бо чаму ж. Робім іх там, дзе ёсьць патрэба.

— Як у такім выпадку самарадавыя падляшскія ўлады распазнаюць проблемы меншасці?

— Утрымліваем контакты з меншасці арганізацыямі. Перш за ўсё адтуль ведаем праўлемы гэтых асяроддзяў. Ёсьць у нас Асяродак „Пагранічча”, які павінен быць такім цэнтрам, які ўспа-

магае меншасці ў галіне культуры, і то не так арганізацыі, як самыя меншасці. Ёсьць у нас Асяродок ўдасканальвання настаўнікаў у Сувалках і Беластоку. У Сувалках мы на канчатковым этапе ў справе вылучэння візітатара літоўскай мовы. У Беластоку ёсьць ужо візітатар беларускай мовы.

— Прадстаўнікі меншасціх асяроддзяў, аднак, што і раз дамагаючыя стварэння камісіі па спраўах меншасцей у Сейміку або адпаведнага ўпраўлення. Як дагэтуль, безвынікова.

— У мінулых гадах быў такі орган пры праўленні ваяводы — упраўленіе меншасцей па спраўах меншасцей. Ведаючы ацэнку яго дзеянасці, якую нам перадавалі прадстаўнікі меншасціх арганізацый, выклікала гэта рознагалоссе.

— Ці значыць гэта, па вашу думку, што такі ўпраўленіе меншасціх не павінен быць вылучаны?

— Гэта мала рэальна, каб такі ўпраўленіе меншасціх здолеў справіца з усімі надзеямі арганізацый нацыянальных меншасцей, паколькі яны вельмі часта аднані з аднымі супяречлівія. Літоўцы хадзелі б больш для сваёй меншасці, украінцы — для сваёй, беларусы — для сваёй. А ёсьць жа ў нас яшчэ і татары, романы, і іншыя меншасці...

— Дык адкуль галасы, якія патрабуюць стварэння штату ўпраўлення меншасціх або камісіі па спраўах меншасцей?

— Гэта погляд, які пускаючы у ход радныя СЛД, і то ў кантэксце таго, што Вармінска-Мазурскі ваяводства прызначае ў сваім бюджэце на патрэбы меншасцей аж 75 тысяч. Даруйце, ды ж мы прызначаем значна больш за гэта, толькі што ў нас гэта не ёсьць вылучаны бюджет.

— І колкі гэтага будзе?

— Гэта ў залежнасці ад года. Напрыклад, сёлета Музей ікон атрымаў, на колькі памятаю, 150 тысяч, дзесяткі тысяч атрымлівае ВААК, Цэнтр „Пагранічча” мы прызналі 800 тысяч. Не згадваю ўжо пра Фестываль царкоўнай музыкі ў Гайнайскіх. Дык што, пра што мы тут гаворым?

— На большасць мерарыемстваў, арганізаваных меншасціх асяроддзяў, управа дзеяе на тысячу золотых, час ад часу дзе. І гэта выклікае шмат рознагалоссю.

— У выпадку большасці культурных імпрэз, незалежна ад того, хто іх арганізатар, гэта такога тыпу сумы. Управа мае права прызначыць датациню да 5 тысяч золотых. Большыя сумы — у распараджэнні Сейміка.

— А што значыць такое: „Выкарстоўваць багацце шматкультурнага Падляшскага ваяводства”? Такога

тыпу запіс ёсьць у Статэмнікі развіцця нашага ваяводства і ў самых розных дакументах.

— Справа ў тым, каб не зікалі адрозненні звязаныя з іншымі нацыянальнасцямі, культурамі, мовамі і рэлігіямі. Гэта і ёсьць наша багацце. Делегацыям, якія да нас прыяджаюць, стараемся паказаць якраз гэту адметнасць.

— Аднак што гэта азначае на практицы?

— Паказваем царкву ў Гайнайскіх, прыгожы архітэктурны аўтентык. На розных фестывалях презентуем калектывы нацыянальных меншасцей; гэта заданне перш за ўсё ВААК. У рамках дзеянасці Падляшскага музея презентуем захаваныя фальклор.

— Гучыць гэта як прэзентацыя сваіго роду скансена, у якім празываюць жывыя беларусы, украінцы, літоўцы, татары...

— Што вы. Калі працягваюць традыцыі польскай этнічнай групай, дык іх паказваем, хоць бы ў „Курпях Зялёніх”. Гэта не скансэн. Гэта прэзентацыя таго, што людзі ў сабе культивуюць. А што маем паказваць, беларускія прадпрыемствы ў Гайнайскіх? Такога разрознення няма. Гэта польскія прадпрыемствы. А тое, што іх уласнікі — беларусы ці літоўцы, гэта ж не мае значэння.

— А што можна зрабіць управа ваяводства, каб пазбегнуць лавіннаму ўзросту беспрацоўніцтва пасля расшырэння нацыянальнага парку на аштарусе Белавежскіх пушч?

— Сеймік можа ў гэтай справе толькі выказацца. Я не такі ўпэўнены ў тым, што хутка дойдзе да такога павелічэння парку.

— А калі дойдзе?..

— Ёсьць вялікі супраціў самаўрадаў. На маю думку, да таго расшырэння парку не дойдзе, прынамсі ў найбліжэйшыя гады.

— А як складваеца трансгранічнае супрацоўніцтва з Беларуссю і Літвой? Ці што ўсімі зменіца пасля выбараў у Беларусь?

— Прэзідэнцкія выбараў ў Беларусі не маюць нічога супольнага з нашым рэгіональным трансгранічным супрацоўніцтвам. Мы ўдзельнічаем у працах міждзяржаўных трансгранічных камісій як польска-беларускай, так і польска-літоўскай. Я ў абедзвюх тых камісіях старышыня падкамісіі па спраўах міжрэгіональнага супрацоўніцтва. Напрыклад, рабочая група ініцыятуў дапа-

Славамір Згжыўва ўручыл прыз за I месец у Ваяводскім турніры гмін прадстаўніц беларускай гміны Гарадок Тамара Бурачэўскай

Фота Юрыя Хмялеўскага

могу ў навучанні беларускіх і літоўскіх настаўнікаў, займаючы маніторынгамі гранічных водаў, пажарныя каманды арганізуяць супольныя абучэнні і спаборніцтвы. У рамках Еўрапарэгіёна „Нёман” я старшыня тae рады. Займаемся проблемамі звязанымі з пагранічнікамі, Аўгустоўскім каналам, удзелам у розных гандлёвых кірмашах, як каўнаскія ці гродзенскія. У найбліжэйшы час дэлегацыя рады дэпутатаў з Гродна прыбудзе ў Беласток, для падрыхтоўкі і падпісання дагавору аб супрацоўніцтве паміж Падляшскім ваяводствам і Гродзенскай вобласцю.

— У вашай фармацыі (Акцыі Выбарчай „Салідарнасці“) падаюць галасы, каб ізаляваць Беларусь у сувязі з выбарамі выйгрышамі Аляксандрам Лукашэнкам. Ці такая думка можна паўплываць на міжрэгіональныя адносіны?

— Пропанова АВ, С, і ўсія правіцы зводзіцца да ізалявання прэзідэнта Лукашэнкі, а не ўсія Беларусі. Беларусь гэта наша суседка, і заўсёды ёю будзе. Калі прымаєм загранічных прадстаўнікоў, напрыклад, з Нямеччыны, заўсёды падкрэслівам: беларуска-польская мяжа не можа быць муром паміж будучым Еўрасаюзам і Усходнім Еўрапай (Беларуссю і Расіяй). Гэта мае быць мяжа шчыльная, ды адкрытая для легальных кантактаў. Ізаляванне Беларусі не было б карысным з нашага пункту гледжання.

Гутарыў Мацей Халадоўскі

Казёл адпушчэння

[1 — праца]

Утрыманне іх, паводле войта Яна Скіндзера, гэта завялікая нагрузкa для гміннага бюджету (трэці клас, у якім 16 вучняў, застаўся без змен).

— У Пуньску ў польскіх класах гімназіі нават на адно дзіця менш, — заўважае дырэктар Юзаф Блюдзіс, — але ніхто не гаворыць, што гміне не пад сілу іх утрымаць.

— Нам не ідзе пра ўрокі гімнастыкі, бо тыя ў Сейнах і раней вяліся па-польску, — кажа Альгерд Вайцяхоўскі, старшыня Згуртавання літоўцаў у Польш-

чи, — мы не пагаджаемся на тое, каб такія важныя прадметы як матэматыка, біялогія ці фізіка нашы дзеці не маглі засвойваць на роднай мове.

Падляшская асветная кураторыя прызнала ўзніклы канфлікт парушэннем правоў нацыянальной меншасці, але кураторыі не маюць ніякіх фармальна-праўных інструментau націску на органы тэрытарыяльнага самакіравання, якія ўтрымліваюць школы.

— Мы ведаем законы, падпісаныя Польшчыю міжнародныя канвенцыі аб ахове спадчыны нацыянальных меншасцей і двухбаковыя польска-літоўскія трактаты, — заяўляе Ірэна Гаспаровіч, старшыня Супольнасці літоўцаў у Польшчы (федэрациі, якая аб'ядноўвае ўсія арганізацыі літоўскай нацыянальной

меншасці), — ведаем свае права і ад іх не адступімся ні на крок. Ведае гэта і войт Ян Скіндзэр. Справу з літоўскімі класамі раздзымуў, каб выцягнуць дадатковыя гроши на асвету ў гміне.

* * *

У пачатку верасня ў Варшаве святкавалі дзесяцігоддзе абнаўлення дыпламатычных зносін Польшчы і Літвы. Прыехалі найвышэйшыя ўлады Літоўскай Рэспублікі, з прэзідэнтам, прэм'ер-міністрам, старшынёю парламента. На ўрачыстасці былі таксама запрошаны прадстаўнікі Супольнасці літоўцаў у Польшчы. Усе важнейшыя польскія мас-медиі ў той сам час інфармавалі не толькі пра святкаванні, але і пра канфлікт у Сейнах. Прэзідэнт Аляксандэр Квасненскі заявіў, што нейкі дробны ін-

цидэнт не стане на перашкодзе польска-літоўскому сяброўству, а патрэбныя на навучанне роднай мовы польскіх літоўцаў гроши павінны знайсціся.

У Сейны прыехалі прадстаўнікі Міністэрства нацыянальной адукацыі. Войт прадставіў ім свае раҳункі на ўтрыманне літоўскіх класаў. Міністэрская чыноўніці здзівіліся вылічанай сume, пачухалі галовы і пагадзіліся на павелічэнне асветнай субвенцыі Сейненскай гміне.

Пасля двух тыдняў літоўскія дзеці з гміны Сейны пакінулі гасцінны інтэрнат у Пуньску і вярнуліся ў сваю школу.

Ян Жукоўскі даўно адрамантаваў свой трактар і ўзяўся заворваць і засяяць свае гектары, з якіх — за возерам — відаць Літву.

Мікола ВАЎРАНЮК

Дудко з Цісоўкі

Багдан Дудко, Ёзікаў сын з Цісоўкі, Якубаў бацька, трыццаць тро гады, трынаццаты ў трэцім спіску кандыдатаў у Сейм, за плячыма — драўляная хата з нумарам трэцім. Дзедава хата, Антосіна і Юзэфава — на скраю вёскі, хоць, быццам бы, на ўскрайне свету. У той невялікі дом з'язджаюцца людзі са свету.

— Сваё дзяцінства я правёў тут, у Цісоўцы Міхалоўскае гміны. Сюды я нейкім чынам вяртаюся. Хочам будаваць штосьці новае ў гэтым месцы, каб не прапала. У рамках праекта Маастацкай асацыяцыі „Kartki” — Асяродак культурнай адукцыі. На тое мы месца прыстасавалі, каб не толькі я з радзінай мог сюды прыехаць, а людзі з усіх Еўропы, на сустрэчы, пакуль раз у год, якія мы называлі „Świat na ubozcu”. Хочам, каб тут адбываўся літаратурна-маастацкія варштаты. Маю надзею, што гэта таксама і вакол Цісоўкі збудуе пазітыўны вобраз у краіне, што ўжо часткова здзяйсняеца, і гэта паможа ў нейкай ступені і грамадству. Можа, калі пачнуць з'язджацца людзі, пачнецца рух і ў агратурызме. Пакуль што асацыяеца наша ваколіца з „Бушам па-польску”. Усе вёскі, з якіх мы паходзім, адміраюць, чахнуць. І таму ўсе дзеянні, за якія мы бярэмся, мо не радыальна, але штосьці могуць змяніць. Каб нашы вёскі зусім не апусцелі. Шмату нас хатаў пустых; я, вось, намаўляю сваіх сяброў, каб іх набывалі, пасяляліся. Калі хто-кольве будзе там

жыць, нават прыезджая, то хоць тапаграфічна тое захаваецца. Ментальна гэта залежыць ад нас, людзей, якія адтуль выводзяцца. Такога тыпу дзеянні, якія датычаць культуры нашага рэгіёна, мы ўжо падымаем ад нейкага часу, і то як на старонках рэдагаванага мною ад дзесяці гадоў літаратурна-маастацкага часопіса „Kartki”. Быў ён спачатку студэнцкі, пайшоў у накірунку таго, што нас найбольш цікавіць — шматкультурнасці нашага рэгіёна, тэмы правінцыі. Да гэтай тэмы падыходзім мы вельмі пазітыўна, падобна як і ў выдаваных намі кнігах, сучаснай літаратуры, таксама ў прадпасылках імпрэз, якія арганізуем. Гэта былі сустэречы „Напрыканцы стагоддзя”, „На канцы свету”, фестываль „Свет на абочыне”. Здаецца мне, што такога тыпу дзеянні будуюць вакол забытых мясцін пазітыўную думку. Таму і далей хочам гэта рабіць. Я часткова з гэтай прычыны згадзіўся кандыдатаўца са спіска „Уні Вольнасці”, хоць не ёсць членам гэтай партыі. Праўда, сімпатызую ёй шмат гадоў. Да гэтай пары я не бачыў такое патрэбы, каб ангажавацца, бо і „Уні” была тады мацнейшая. Хачу я і мае сябры, звязаныя з „Kartkami”, якія ўключыліся ў ганаровы камітэт „Уні” (Ян Камінскі, Збігнеў Сушчынскі, Славамір Раубэ) поўнасцю выказаўца за яе праграму. Гэта адзіная фармацыя, з якой можам ідэнтыфікаўца, якая на тое, чым мы займаємся, глядзіць гэтак які мы. Кладзем націск і на іншыя пункты праграмы.

Напрыклад, выроўніванне адукцыйных шанцаў дзяцей і моладзі з вёсак і мястэчак (адсотак такой моладзі ўсё меншае ў вышэйшых школах). Добра было б, каб узімла такая праўная нармалізацыя, якая магла б гэта змяніць. Далучыліся мы да ідэі праграмы „Абсалівент”, падобна думаем пра развіццё малых і сярэдніх прадпрыемстваў, льготы для іх — дзе маглі бы знайсці занятак выпускнікам вышэйшых школ, і гэта магло бы зменшыць высокі паказчык беспрацоўнага ў нашым рэгіёне. Таксама падпісваємся пад іншымі пунктамі праграмы „Уні”, ды ёсць такія, на якіх мне найбольш залежыць. Гэта праблемы звязаныя з нашым рэгіёнам, рэлігіяй, культуры, пад-

трымка нацыянальных меншасцей, а таксама справы прыроды. Я ад пару гадоў ангажуюся ў праэктаў нацыянальнага дзеянні. Лічу, што трэба таксама глядзець на інтэрэс людзей, як у выпадку Белавежскага пушчы, Семяноўскага вадасховішча. Я за тое, каб пушча была як найлепш захавана, але нельга не прымаць пад увагу інтэрэс людзей. Ва „Уні“ ёсць людзі, якія займаюцца экалогіяй, і ведаюць, што гэтыя інтэрэсы трэба пагадзіць, каб мелі карысць і пушча, і людзі, якія тут праўляюць...

Ці можна мець шанц, будучы трывалым? Багдан Дудко і так сваё рабіць будзе, а за ім ідуць людзі.

Міра Лукаша

Фота Міхала Косця

Далягляды

Беларускага ПЭН-клуба

Напярэдадні презідэнцкіх выбараў у Мінску адбыўся Агульны сход Беларускага ПЭН-цэнтра і міжнародны „круглы стол” памяці Алеся Адамовіча, прысвечаны проблемам маастацкага перакладу. Мне давялося прадстаўляць на гэтым форуме Гродзеншчыну.

У пэўным сэнсе сход аўтарытэтнай пісьменніцкай і праваабарончай сябрыны быў этапным і лёсавызначальным, бо абміркоўвалася спрабавадача Рады Беларускага ПЭН-цэнтра, пасля чаго адбыўся перавыбары на пасаду першага віцэ-прэзідента. Дагэтуль яе займаў вядомы перакладчык Карлас Шэрман, які сышоў у адстаўку.

Паводле пісьмовай прарапановы народнага пісьменніка Беларусі і прэзідэнта Беларускага ПЭН-клуба Васіля Быкава, які, як вядома, зараз жыве ў Нямеччыне, на пасаду віцэ-прэзідэнта быў безальтернатыўна і адзінагалосна абраны прафесар Адам Мальдзіс. Ён і выступіў з ініціатывай прамовай. У аблеркаванні надзённых проблем Беларускага ПЭН-клуба выступілі Карлас Шэрман, Рыгор Барадулін, Уладзімір Някляеў, Аляксандр Патупа. У сувязі з фінансавымі проблемамі, якія апошнім часам напаткалі арганізацыю, на сходзе быўло вырашана з першага кастрычніка ўвесці сяброўскія складчыны ў памеры 4 000 беларускіх рублёў (крыху менш за трох долараў). Гэтыя сродкі маюць пакрыць камунальнай ды іншыя выдаткі, звязаныя з утрыманнем офіса ў Мінску. Паводле слоў выступу ўдзельнікаў, далягляды арганізацыі не павінны ўтварыцца цымнім і змрочнымі, калі ёйныя сябры будуть дзейнічаць больш актыўна і зладжана.

Тэма „круглага стала” называлася „Пераклад — сродак спрыяння бескан-

фліктнай інтэграцыі єўрапейскіх нацыяў”. На працягу двух дзён абміркоўваліся пытанні спецыфікі беларуска-рускага ўзаемаперакладу, магчымасці і перспектывы пашырэння беларускай літаратуры ў свеце. З дакладамі выступілі прафесары-літаратуразнаўцы Уладзімір Конан, Міхась Тычына, Вячаслаў Рагойша, заслужаны артыст Беларусі спявак Віктар Скарабагатай, вядомыя перакладчыкі Васіль Сёмуха і Лявон Баршчэўскі, дацэнты БДУ Сяргей Кавалёў і Мікола Хаўстовіч, паэты Алеся Аркуш, Андрэй Хадановіч, Зінаіда Дудзюк, аўтар гэтага допісу ды іншыя зацікаўленыя асобы.

Вельмі ўзнёсля і ўспела прайшла супстрэча з ганаровым сябрам Беларускага ПЭН-цэнтра Чэславам Сэнюхам (Варшава) з нагоды завяршэння ім дзесяцігадовай працы — перакладу на польскую мову паэмы Якуба Коласа „Новая зямля”. Вядома, не абышлося без чытання ўрэштку з гэтага эпахальнага твора па-польску і па-беларуску ды віншавання перакладчыка.

Напрыканцы імпрэзы адбылося ўручэнне дзвюх штогадовых прэмій імя Алеся Адамовіча. Раней велічыня прэміі вагалася ў памерах 400-500 долараў. Сёлета, зважаючы на вышэйшай памяняўшыся фінансавыя праblems, Беларускага ПЭН-цэнтра, гэтыя прэміі толькі ганаровыя — з уручэннем дыплома і ордэна. Імёны лаўрэатаў аўбяксцілі пісьменніца Святлану Алексіевіч і паэт Алеся Разанава. Прэміі дасталіся Валянціну Акудовічу за цыкл апублікованых у перыядычным друку філасофска-культуралагічных эсэ і Валерью Дранчуку за публістычныя артыкулы ў абарону роднай прыроды.

Юры Гумянюк

Ушанавалі славутага Агінскага

У Маладзечне каля музычнага вучылішча быў адкрыты помнік вядомому беларускаму дзяржавнаму дзеячу і кампазітару Міхалу Клеафасу Агінскаму (1765-1833). Адбылося якраз 1 верасня.

Многім вядомы яго славуты паланез ля-міnor „Развітанне з Радзімай”. Праўда, часцей яго называюць прости „Паланез Агінскага”. Гэты паланез і сёння разглядаецца ў якасці варыянта новага Дзяржавнага гімна Рэспублікі Беларусь.

Помнік у Маладзечне — першы помнік Міхалу Агінскаму ў свеце (скульптар Валяр'ян Янушкевіч). І ён нездарма з'явіўся менавіта ў гэтым горадзе. Рэч у тым, што мясцове музычнае вучылішча носіць яго імя, а паміж Маладзечнам і Смаргонню знаходзіўся маёнтак Залессе, дзе жыў і складаў музыку кампазітар.

Я па-доброму зайздрошчу маладзечанцам, што ў іх горадзе адкрываюцца помнікі, праводзяцца нацыянальныя музычныя фестывалі, ушаноўваецца імя знакамітых людзей. Хаця я лічу, што аддаць даніну памяці Агінскаму маглі бы і слонімцы, паколькі дзяцінства Міхала Клеафаса Агінскага прыйшло ў Слоніме ў яго дзядзькі, вядомага гетмана Міхала Казіміра Агінскага. Па яго ініцыятыве быў пракапаны ў Слоніме канал, які носіці яго імя. У той час наш Слонім з'яўляўся буйным культурным цэнтрам. З прыгонных сляян гетман арганізаваў сімфанічны аркестр і тэатральную трупу, якая ставіла драмы, оперы і балеты. Будучага кампазітара ў Слоніме вычытаваў музыцы лепшыя тагачасныя выкладчыкі Іосіф Казлоўскі. Пад яго кіраўніцтвам Міхал Агінскі напісаў некалькі фартапіянных п'ес, юнак хацеў стаць кампазітарам.

Але не ў музыцы бачылі прызнанне Міхала яго родныя. А найперш у дыпломатычнай службе, у дзяржавай. Ён назначаецца паслом, жыве і працуе ў Галандыі, Англіі. Даведаўшыся пра падзел Рэчы Паспалітай, Агінскі вяртаецца на Радзіму, прымае ўдзел у паўстанні 1794 года пад кіраўніцтвам Тадэвуша Касцюшкі. Пасля паражэння паўстання адважнаму патрыётуту прыйшло эміграваць за мяжу. І толькі тады, калі на царскі трон у Расіі прыйшоў Аляксандр I, Агінскому даюць дазвол вярнуцца на бацькаўшчыну. Ён ездзе ў Пецярбург і... атрымлівае назад усе свае маёнткі. А ў 1810 годзе Агінскому даюць пасаду сенатора і прызначаюць даверанай асобай імператара, выбіраюць ганаровым членам Віленскага ўніверсітэта...

Памёр Міхал Клеафас Агінскі ў Фларэнцыі ў 1833 годзе і пахаваны ў старэйшынам кляштары Санта Кроцэ. **Сяргей Чыгрын**

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Радзік Маціевіч любіў свой садок. Хоць страшэнна баяўся. А чаго баяцца можна ў файным садку? Калег, настаўніц, паню кухарку?... Вядома, не! І сходаў, і мяккіх крэслай, і каліяровых шафак... І танцеваць у пары з Нінай, Юліттай ці Лідай? Усё ж — адна прыемнасць! Ды Радзік часта хварэў, і прападала яму шмат і тae прыемнасці, калі быў у бальніцы, а ўсе разам вучыліся і гулялі. Вернешся, і нейкае ўсё чужаватае... А калі ты хворы, дык час маеш на свае роздумы. І свае забавы...

Ці ёсьць у свеце хтосьці такі, як катасабака? Ёсьць мышкі, вожыкі, мурашкі, каты і сабакі, і самыя розныя іншыя істоты. Але ёсьць і той катасабака! Не верыце?! Дык глядзіце! Вось ён, на малюнку. Што, ніколі не бачылі? Няма кагосці таго? Калі вы не бачылі, дык не значыць гэта, што гэтага няма! Што, можа толькі ў сне можна сустрэць яго, катасабаку? І паразмайляць з ім можна, папытатца, як справы. І як сябе адчувае такая незвычайная істота. Вядома, іншая яна. Усе, хто яго ведаюць, кажуць: катасабака, а ён — сабакакот. Можа намаляваць яго кожны, і кожны раз ён можа быць іншы, той незвычайны звер, які, апроч выгляду, мае яшчэ іншую асаблівасць. З ім можна паразмайляць! І сабака з мурашкай, або кульгавыя, маюць пра што панаракаць, і бедная мышка, якой у лабаратарыі выгадавалі на галоўцы вялізныя вушы. А вожык, калі ласка, параду дасць:

Радзік Маціевіч перад Пачатковай школай № 6 у Беластоку; зноўку страшнавата, але ж тут вучыўся раней Алег Латышонак! Нічога, што Радзік, пакуль што, адзін з самых маленьких у класе!

Фота Міры ЛУКШЫ

„Нулёк” з Беларускага садка

„Ты мяне не чапай, бо ж, вядома, паколешся”. Перш за ўсё для абароны ў вожыка калючкі.

Хадзіў Радзік па хаце, і размайляў са сваімі звязрамі, маляваў іх партрэты. І запісаліся тыя вершыкі. Ды Радзік, паколькі не ведае яшчэ беларускіх літар, запісаў іх лацінкай,

польскімі літарамі, таксама яшчэ кульгавымі, бо ж толькі пачаў вучыцца выводзіць літаркі. І падпісаўся пад тэкстамі: „Нулёк”. Бо ж у нулявы клас у беларускі садок тады хадзіў. І забыўся, што на кон-

курсе свае творы адправіў, у „Ніву”. А і бабуля ягоная Зіна таксама свой твор на конкурс занесла, кароценькае апавяданне. Пасля ўнучак пытается: „А тая камісія, гэта вялікія людзі?” Вялікія, але ўявілі твайго, Радзік, катасабаку, і вельмі ж ім спадабаўся!

(лук)

Як звязы сынам рыбака данамагалі

(латышская казка; працяг, пачатак у 38 н-ры)

Назаўтра раніцай вязе каралеўскі фурман старэйшую дачку да чорта якраз паўз тое месца, дзе другі брат авечак пасвіў.

— Куды гэта? — пытае пастух.

— А куды ж яшчэ, як не да чорта! — ухмыляецца фурман. — Ці не хочаш і ты ў лапы чорта трапіць?

— Хачу! — кажа другі брат і ідзе са сваімі звязрамі следам за карэтай. Фурман думае: „І адкуль такія дурні бяруцца — сам чорту ў зяпу лезе!”

Ехалі, ехалі. Нарэшце пад'ехалі да рэчкі — тут прызначанае месца. Вылезла старэйшая каралеўна, плача горка, просіць, каб выратаваў яе фурман, не даў бы чорту з'есці!

А фурман хутчэй ад берага ўцякае — якая яму ахвота голымі рукамі з чортам змагацца! У той самы момант ідзе цераз рэчку трохгаловы чорт, каб дзяўчыну схапіць.

— Фіюць! — свіснуў другі брат сваім звязрам. І населі тыя на чорта

з усіх бакоў. Той нават азірнуцца не паспей, як другі брат — жык! — сцяў яму мечам адну галаву, жык! — другую, а там і трэцюю. Выразаў з галоў языкі, сунуў іх у торбу і, ні слова не кажучы, пайшоў назад да сваіх авечак.

А фурман быў зух-мужык! Тут жа падбягае да каралеўны:

— Бачыла, як мы цябе ўратавалі?! Толькі не кажы каралю, што і пастух тут таксама быў, а то з жыщём развітаешся. Калі пачнущы дапытвацца, адказвай: „Фурман адвёз, фурман прывёз, фурману і дзякую!”

Што зробіш — паабяцала дзяўчына няпрайду сказаць, скажаш, калі хочаш жывой застасца.

Назаўтра павёз фурман сярэднюю дачку да чорта і зноў паўз тое месца, дзе пастух авечак пасвіў.

— Куды гэта?

— А куды ж яшчэ, як не да чорта?! Ці не хочаш і ты да чорта ў лапы трапіць?

— Хачу! — кажа другі брат і ідзе следам за карэтай разам са звязрамі. Фурман думае: „І адкуль такія дурні

Польска-беларуская крыжаванка № 39

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

▼	As	Itaka	▼	▼	Sunna	Błyskać	▼
Stuk							
Studnia		▼					
Smak							
Talia		►				Kij	
Mąka	►					▼	
				Mos	►		
Rzeka			Mol	►			

Адказ на крыжаванку № 35: Пуп, Вільня, асёлік, кніга, мята, аз. Ніл, ліст, знак, ясны, Лі, Алі, паказ.

Пра катасабаку

Ідзе сабака.

Ідзе, ідзе.

Ці гэта сабака,

ци кот?

Галава сабачая,

Лапы сабачыя,

А ззаду ён — як кот!

— Я — катасабака, —

сказаў сабакаком!

Пра сабаку

і мурашику

— Што табе, сабака?

Баліць лапа?

Ой, сабака! Што з тваёю лапай?

Ой, баліць аж чатыры лапы!

О-ё-ёй! О-ёй!

А мурашка кульгае.

— Ой, мурашка, як табе цяжка!

Кульгаеш на шэсць лапак!

Пра вожыка

Ілю вожык.

У таго вожыка былі калючки.

— Ой, вожык, колеішся!

— У мяне ёсьць калючки,

На яблычкі. А ты мяне

Не чапай!

Пра мышку

Мышка, што з табою?

Чаму ў цябе такія вялікія вушы?

— Яны ў мяне выраслі

ў лабаратарыї!

Радаслаў МАЦІЕВІЧ, Беласток

Уладзімір АРЛОЙ. Адкуль наш род

Полацкая вайна

Царскае слова

Іван Жахлівы паабяцаў, што пакіне кожнаму палачаніну волю і маё масць. Горад паверыў царскому слову, аднак верхавод захопніка ў не думаў трymаць яго. Да палонных вайскоўцаў цар прыставіў моцную ахову і наказаў пяць дзён не даваць ім вады і ежы. Сваёй здабычаю пераможца абвясці і мірных жыхароў.

Летапісы апавядаюць, што ўсіх полацкіх габраіаў — ад старых да маленікіх дзяцей — царская стральцы ўтапілі ў Дзвіне. Чужынцы панішчылі полацкіх рыцараў, якія адмовіліся служыць цару, а таксама шмат іншага народу.

Пяцьдзесят тысяч палонных палачанаў, звязаных вяроўкамі і абы-як апранутых, пагналі ў Москвію. Людзей не кarmілі, і яны сотнямі паміралі на зімовых дарогах ад голаду і марозу.

Дамоў не вярнуўся амаль ніхто.

Паданне кажа, што ў Полацку, калі трэба было прыкладі да царской граматы пячатку, Іван Жахлівы выганяў усіх преч, каб не бачылі, як з ягоных рук капае кроў.

У рукі да маскоўцаў трапіла багатая бібліятэка Сафійскага сабора з цудоўнымі Скарынавымі кнігамі. Царская людзі разглядалі друкаваныя кнігі са здзіўленнем і страхам, бо ў Москвіі сваіх друкарняў яшчэ не было.

Каб вынішчыць памяць палачанаў пра сваю дзяржаву і быўша вольнасці, царская слугі палілі ці вывозілі старажытныя граматы. Магчыма, якраз тады загінуў і неацэнены Полацкі летапіс.

Барацьба з чужынцамі

Полацк і прыдзвінскія землі на доўгія шаснаццаць гадоў трапілі ў няволю. Гарэлі беларускія вёскі. Палі зарасталі лесам. Сялянаў гналі ў палон або змушалі цалаваць крыж на вернасць цару і ваяваць супроть братоў.

Вайна працягвалася. Цар загадаў сваім палкам сышціся каля Воршы і, выпальваочы ўсё на сваім шляху, ісці ўглыб Беларусі, на Менскі Наваградак.

Царскі ваявода Пётр Шуйскі выступіў з Полацка з 25-тысячнай раццю. Ён ішоў быццам па сваёй зямлі; дазоры наперад не высылаў, панцыры і зброю вёз на санях і неўзабаве быў за гэта пакараны.

На беразе ракі Вулы паблізу вёскі Іванск па ворагу знянацку ўдарыў гетман Мікалай Радзівіл з беларускай конніцай. Москавіты не паспелі ні надзець панцыры, ні стаць у баявія шыхты.

Захопнікаў пераследавалі і дабівалі да глыбокай ночы. Ваярам дапамагалі тамтэйшыя жыхары. Просты селянін з Іванска забіў сякераю самога ваяводу Пятра Шуйскага. Ад дзідаў, шабляў і куляў палегла дзеяньць тысяч чужынцаў і столькі ж утапілася ў рацэ.

(*працяг будзе*)

Удзельнікі праваслаўнага летніка ў Войнаве.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Патрыцыя Кос

Думкі пра...

... дзяцінства

На жаль, слова былі цяплейшымі, цішэйшымі...

Думаю, што ўспаміны дазваляюць нам адшукаць сябе, незалежна ад усяго — таго лепшага.

Не ведаю, калі закончылася дзяцінства... Ведаю толькі, што маёй адзінай апорай, а нават і цэлым светам была Мама, да якой я заўсёды магла (і абавязкова гэта раблю) звярнуцца з кожнай проблемай, пачучы біцё сэрца ўтуліўшыся ў Яе...

Я ўпэўнена, што супольна складаем пэўную цэласць, якую нялёгка будзе знішчыць...

Паводле аўтара „Малога княжыча”, дзяцінства — гэта час пошукаў, адкрывання свету, успрымання яго сэрцам, бо найважнейшае застаецца для вачэй нябачным...

Цяпер я не веру, што ўсе добрыя. Думаю, што кожны носіць у сабе зернечка зла, якое, калі крыху пастаравацца, можна знішчыць або — ра-

біць ўсё, каб вырасла з яго магутная расліна, якая знішчыць іншых...

На заканчэнне дазволю сабе прывесці слова Чэслава Мілаша: „(...) Мой край радзімы быў пушчай. (...) Ляжаў па-за абсягам картаў і прыналежай да казкі”.

Думаю, што гэты фрагмент поўнасцю аддае душу маёй Мамы: духоўна багатая як пушча і як яна сцеражэ нас — мяне і сястру — ад акружаочага зла ды вучыць самастойнасці. Але яна адначасна і не прыналежыць да гэтага свету — яна па-за ім, як казка, у якой ўсё, што немагчымае стаеца рэальным, дзяячуючы ёй свет набірае колераў, зладжанасці і гармоніі. Таксама як пушча — гудзе жыщём, аднак лёгка яе параніць. Яна — наступная ваколіца майго дзяцінства і за ўсё ёй дзякую.

Думаю, што кожны з нас, нягледзячы на тое, якім было яго дзяцінства, меў сваю „блаславённую лямпу” (Т. Ружэвіч). Але з кожным днём, калі ўсё больш сталеў, забываў яе, каб у канцы вяртацца да яе толькі ва ўспамінах...

(*працяг будзе*)

Надзея

*Іду вуліцай.
Маю надзею,
што вярнуся дамоў.
Смяюся,
ды не ведаю з чаго.
Жыву.
Маю надзею,
што хтосьці*

*мяне кахае.
Ды навошта мне надзея,
каля гэта ўжсо канец?
Чаго?
Мяне.
Нас.
Майго верша.*

**Іаанна КАНДРАЦЮК, III „а” кл.
Гімназіі ў Нарве**

бяруцца? Учора пашанцавала, дык сёння зноў сам чорту ў зяпу лезе”.

Спыніліся на беразе рэчкі. Вылазіць сярэдняя дачка з карэты, горка плача, просіць фурмана выратаваць яе, не даць чорту з'есці.

А фурман далей ад берага ўцякае — мае ён ахвоту голымі рукамі з чортам змагацца! А вось і дзевяці-галовы чорт брыдзе цераз рэчку, намерваецца дзяўчыну схапіць.

— Фіюць! — свіснуў другі брат сваім звярам. І тут жа звяры на чорта з усіх бакоў наваліліся. Не паспей той азірнуцца — жык, жык! — другі брат яму мечам усе галовы сцяў. Выразаў з галоў языкі, засунуў іх у торбу і, ні слова не кажучы, пайшоў да сваіх авечак.

А фурман — ох і зух-мужык! — адразу ж падбег да каралеўны:

— Бачыла, як мы цябе ўратавалі?! Толькі не кажы каралю, што і пастух тут быў, а то з жыццём развітаешся. Калі пачнуць дапытвацца, адказвай: „Фурман адвёз, фурман прывёз, фурману і дзякую!”

Што зробіш — паабяцаў дзяўчына няпраўду сказаць, скажаш, калі хочаш жывой застасца.

На трэці дзень павёз фурман ма-

лодшую дачку да чорта і зноў паўзтое месца, дзе пастух авечак пасвіў.

— Куды гэта?

— А куды ж яшчэ, як не да чорта?! Ці не хочаш і ты да чорта ў лапы трапіць?

— Хачу! — кажа другі брат і ідзе разам са звярамі следам за карэтай.

Фурман думае: „І адкуль такія дурні бяруцца? Учора і пазаўчора пашанцавала, дык і сёння сам чорту ў зяпу лезе!”

Пад’ехалі да берага. Вылазіць малодшая дачка з карэты, горка плача, просіць фурмана выратаваць яе, не даць чорту з'есці.

А фурман далей ад берага ўцякае — мае ён ахвоту голымі рукамі з чортам змагацца! А вось і дзевяці-галовы чорт брыдзе цераз рэчку, намерваецца дзяўчыну схапіць.

— Фіюць! — свіснуў другі брат сваім звярам. Тут жа наваліліся звяры на чорта з усіх бакоў. Не паспей той азірнуцца — жык, жык! — зляцелі ў чорта галовы. Убачыла гэта малодшая каралева і непрыкметна для фурмана аддала свайму збавіцелю пярсцёнак. Падзякаваў ён, выразаў з чортавых галоў языкі і пайшоў да сваіх авечак.

А фурман — ох і зух-мужык! — адразу ж да каралеўны падбягае:

— Бачыла, як мы цябе ўратавалі?! Толькі не кажы каралю, што і пастух тут быў, а то з жыццём развітаешся. Пачнуць дапытвацца, адказвай: „Фурман адвёз, фурман прывёз, фурману і дзякуй!”

Што зробіш — паабяцаў дзяўчына няпраўду сказаць: жывой застасца хochaцца.

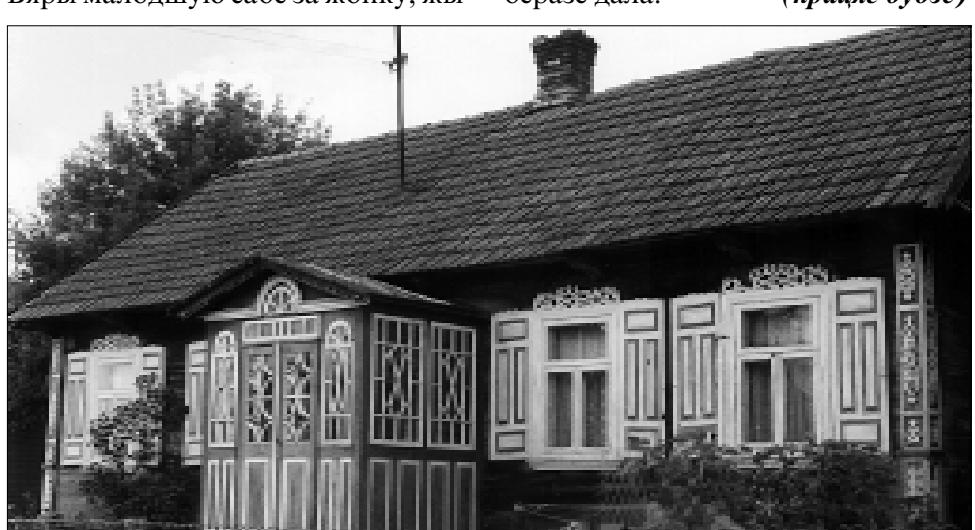
Вось кароль радуецца, сам не свой. Абняў ён фурмана і кажа:

— Усіх маіх дочак ты ўратаваў. Бяры малодшую сабе за жонку, жы-

ві шчасліва. А звыш таго аддаю табе палавіну свайго каралеўства.

Добра. Праз два дні ў фурмана з малодшай каралеўнай вяселле. А што ж наш пастух робіць? Ды нічога. Пераапрануўся ён жабраком і пайшоў на вяселле. Фурман якраз сваёй нявесце кубак віна нася. Папрасіў жабрак у яго хоць глыток адпіць. Ды той не дае. А ў нявесты добрае сэрца было, адпіла сама і жабраку падала. Пачаў жабрак піць, ды і кінуў у кубак пярсцёнак, які яму малодшая каралеўна непрыкметна на беразе дала.

(*працяг будзе*)

Хата ў Целушках.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Як спяваюць сеніёры

16 верасня ў Саколцы адбыўся IV Ва-
яводскі агляд мастацкіх калектываў се-
ніёраў. Удзельнічалі ў ім 23 хоры, калек-
тывы, кабарэ і салісты (разам каля 400

асоб). Конкурс прайшоў спраўна. Усе
пераможцы раённых аглядаў, якія ад-
быліся ў Беластоку, Нараўцы, Чорнай-
Беластоцкай і ў Карыціне, прыехалі.
Журы працавала ў складзе: Ежы Сыруд-
коўскі, Станіслаў Малеўскі, Ева Яку-
боўская і Аляксандр Храноўскі.

Сярод восьмі хораў першае месца за-
най ю хор „Сакольская верасы”, другое
„Кантылены” з Беластока, трэцяе месца — „Асені ліст” з Гарадка.

З групы фальклорных гуртоў пер-
шынство заваявалі „Цаглінкі” са Старога Ляўкова (на верхнім здымку) і дру-
гое месца — „Арляне” з Орлі.

У катэгорыі кабарэ найлепшая была
„Шпілька” з Беластока.

У катэгорыі салістаў пераможцам
стала Марыя Хітіманюк з Тыневіч-Вя-
лікіх (на здымку побач).

У катэгорыі інструментальных калек-
тываў першае месца заняла Данута
Васько з Ломжы (іграла на педальную
гармонію).

Усе, хто ў паасобных катэгорыях
выкананіцца занай першае месца, пае-
дуць на Краёвы агляд мастацкіх калек-
тываў і салістаў сеніёраў у Быдгашч
у 2002 годзе.

Тэкст і фота Янкі Целушэцкага

Лідскія паэты друкуюцца ў Туапсэ

Нядайна гродзенскі філіял Саюза беларускіх пісьменнікаў наведаў паэт з Ліды Леанід Віннік. Ён запрэзентаваў гродзенскім літаратарам выдадзеныя сёлена та ягонай ініцыятыве ў расійскім чарнаморскім курортным горадзе Туапсэ (там паэт доўгі час працаваў будаўніком) дзве кнігі — *Зоркі Лідскіх небасхі-
лаў і Откровение*.

Першая з іх — унікальны фатаграфічны даведнік культурнага жыцця Лідчыны напрыканцы XX стагоддзя. У ім змешчаны цікавыя здымкі творчай інтэлігенцыі Ліды, біографіі тамтэйшых кампазітараў, мастакоў і пісьменнікаў, інфармацыя пра асобныя музычныя калектывы, каліровыя рэпрадукцыі карцін. Шмат хто з гэтых таленавітых людзей вядомы не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Дастаткова згадаць ансамбль яўрэйскай музыки „Шалом”, надзвычай адoranую кампазітарку Дзінару Мазітаву, паэтай Уладзіміра Васько і Станіслава Судніка, мастакоў Алеся Судара і Аляксандра Вараксу. Усяго ў альбоме прадстаўлена 21 постаць і шэсць калектываў. Змешчаны нават каліровыя здымкі спонсараў і рэдакцыяна-тэхнічнай групы.

Другая кнішка — зборнік паэзіі *От-
кровение* двух лідскіх паэтаў: самога

Леаніда Вінніка і Леапольда Пырскага.
Дзіўна толькі, што кніжка гэтая — двухмо-
ўная (есць вершы па-руску і па-беларуску), але на вокладцы імёны аўтараў
і заголовак чамусці на рускай мове. Як
тут не прыгадаць чатырохрадкоў з гэтага зборніка:

Аб мове роднай мы брынчым,

Неалагізмы ў ход пускаем,

Не закранаочы прычын,

Яе мы толькі дакараем.

Можна было б зразумець двухмо-
ўе абодвух выдадзеных у Туапсэ кніжак,
каб яны былі разлічаны на тамтэйшага
читача, каб гэта быў паралельны
пераклад. Але ж не, яны там толькі
аддрукаваныя і адрасаваныя якраз
беларускаму чытачу, дакладней тым,
хто ведае аўтараў. Добра, канешне,
што ўвішным правінцыям удаеца
знаходзіць сродкі на адносна небла-
гую паперу і каліровую паліграфію.
Аднак трэба яшчэ дбаць пра стылі-
стычную выверанасць мастацкага аз-
даблення і падбор тэкстаў, асабліва,
калі робіш „фатаграфічны даведнік
культурнага жыцця Лідчыны напры-
канцы XX стагоддзя”. Інакш ён будзе
патрэбны толькі тым, хто ў ім надрук-
аваўся.

Юры Гумянюк

Людзі культуры Гродзенщыны

Пад такім загалоўкам прафесар Аляксей Пяткевіч з Гродзенскага дзяржаўнага універсітета выдаў біографічны даведнік*. У ім 702 біографіі ўра-
джэнцаў Гродзенщыны ў яе сучасных абласных межах. Над даведнікам пра-
фесар А. Пяткевіч працаваў каля 20-ці гадоў. Хто займаўся даследаваннем бі-
яграфій, той ведае, якія гэта складаная праца, асабліва ў выпадку прызабытых беларускіх дзеячаў. Часта след губляецца і хоць ты трэсні, ніяк не дойдзеш, які, напрыклад, быў лёс Паўла Алексюка ці Міны Крэчэўскай — жонкі презідэнта БНР, Пётры Крэчэўскага. Праўда, апошнім часам пайшла мода на біографічныя выданні і як піша сам прафесар А. Пяткевіч, „у кнізе выкарыстаны матэрыялы наяўных даведачных выдан-
няў”. Пералічвае таксама асобы, якія дапамагалі ў працы „парадамі і фактычнымі звесткамі”.

Даведнік складзены ў алфавітным па-
радку, таму побач сябе сустракаюцца гі-
старычныя постасці з сучаснікамі, тыя,
якія зараз працуюць на карысць культуры
Гродзенщыны і Беларусі, з тымі, якія ўпісаліся ў культуру іншых дзяржаў, наприклад, Польшчы. Уражвае багацце людзей культуры, якія нарадзіліся на Гродзенщыне і зараз там жа працуюць.

Кожная біографія пачынаецца датай і месцам нараджэння, а калі каго ўжо ня-
ма ў жывых — датай смерці (без месца).
Далей ідзе прафесія, сацыяльнае паходже-
нне і пройдзены жыццёвы шлях —
навука, праца, важнейшыя дасягненні.

Мяне зацікавілі, перад усім, біографіі людзей, якія нарадзіліся на Гродзенщыне і пасля II сусветнай вайны апынуліся ў Польшчы. Професар А. Пяткевіч змясціў каля 40 такіх біографій. Варта пры-
гадаць тут, што на Гродзенщыне нара-

дзіліся: дырыжор Ежы Максымюк, саліст Чэслай Немэн (Выдъяцкі), акцёрка Поля Ракса, паэт Віктар Варашыльскі, перакладчык Чэслай Сэнюх, прафесар Мікалай Казакевіч, фатограф Ян Булгак. Сярод выхадцаў з Гродзенщыны знаходзіліся два прафесары Універсітета ў Беластоку: Зоф'я Абрамовіч і Ян Насовіч.

У даведніку змешчаны таксама біографіі беларускіх дзеячаў, якія жылі ў Польшчы: Язэпа Найдзюка, Віктора Ярмалковіча, Юркі Генюша, Янкі Быліны.

Увагу звяртаюць біографіі тых дзея-
чаў культуры, якія пасля I сусветнай вайны свядома выбралі мінскую Бела-
русь, не бачачы шанцаў на развіццё беларускасці ў далучанай да Польшчы Гродзенщыне: Антона Баліцкага, Янкі Нёманскага, Паўлюка Шукайлы, Алеся Салагуба, Сяргея Дарожнага, Паўла Каравайчыка, Анатоля Дзярка-
ча, Фелікса Купцэвіча, Алеся Ляжневі-
ча, Уладзіміра Каліноўскага, Ігната Дварчаніна. Усе яны былі там у 30-я гады рэпрэсаваны і пазней расстрэляны.

Шкада, што ў даведніку няма біографій прэзідэнта БНР Пётры Крэчэўска-
га і Васіля Захаркі, баптысцкага дзеяча Лука Дзекуць-Малея, яны ж таксама людзі культуры не меншыя за Мечыслава Грыба ці Сямёна Шарэцкага.

Можна мець закіды да некаторых не-
дакладнасцей у даведніку, напрыклад,
пры назвах мясцовасцей: Тжцянні і Харо-
шча (с. 334), Бомблі (с. 41); пры да-
тах смерці: Янкі Быліны, Віктора Яр-
малковіча, Станіслава Глякоўскага.
Але і так гэта ўсё дробязі, калі зірнуць на ўвесь даведнік, як твор аднаго пра-
фесара Аляксея Пяткевіча.

Лена ГЛАГОЎСКАЯ

* А. Пяткевіч, *Людзі культуры Гродзенщыны*, Гродна 2000, с. 354.

хіба ж запярэчыце? А дурная Аўдоська (Данка ў дакументах) прыпера ў камі-
тэт, даносіць: „Мой муж пісталетам мя-
не палохае! Па бабах цягаецца! Пака-
раець!” Нуль такі, бабішча вясковае! Нев-
учоная! Дачок пахрысціла! Мусіў тады спавяданца Мікіта перад началь-
ствам. Адшпіліў быў кабуру, кінуў шэ-
фу на стол той пісталет: аддаю, бяры-
це, калі верыце гэтай шызафрэнічы,
таварышы! Я за ўладу жыццё аддаваў,
у сталіцы на курсах быў, а яна... Тава-
рыш Міхал, верым вам, сказаі, і больш
Аўдоську не слухалі. Каб хоць ціха ся-
дзела дома, дачок гадавала, то можна
было б выжыць з такою. А тут Мікіту запрапанавалі студы ў Варшаве, рабо-
ту ў міністэрстве. Пакуль узяў развод,
улады памяняліся, шэф камусыці пад-
паў, ці што, і Мікіта астаўся на сваіх
месці. Пракляў сваю Аўдоську: жыц-
цё яму зламала! А дочки дык павыхоў-
вала: падраслі, з бацькам і знаца не ха-
целі, адно гроши давай. Цяпер жывуць
свайм жыццём, і, дзякую Богу, старога
не турбуюць. Кватэрэ ім сваю аддаў, ця-
пер вось выкупіў сваю, былу службо-
вую. Ажаніўся з маладзейшай на трыц-
цаць гадоў удавой, Ганнай, віднай, аку-
ратнай кабетай, выдатнай гаспадынай.
Каб дахавала. Ды, здаецца, першая
у магілу пойдзе. Но колькі ж можна на-
слухацца, які ён вялікі чалавек быў, што
мог бы учыніць, калі б не няўдалая жи-
ніць! Найгорш баліць тое: адабралі
яму ветэранскі дадатак да пенсіі.

Мікіта не хоча бачыць у сваёй хаце
ні сваіх трох дачок, ні Ганніных сыноў.
Дурні! У каго яны паўдаваліся! Толькі
гроши хочуць! У палітыцы не разбираю-
ща. Школаў ніякіх не маюць. Жыц-
ця не ведаюць.

Зінаіда КАВАЛЕВІЧ

Слёзы на клавішах

Канец верасня. Ёптыя прамені сонца пышчотна кранаюць твар, па якім плынуць слёзы. Думкі прабягаюць галаву з хуткасцю маланкі. Кап... першая сляза за боль у майм сэрцы. Кап-кап!.. — другая за тваю ўсмешку, іранічны позірк. Кап! — трэцяя за маю наіўнасць і веру ў шчасце.

Чацвёртая і пятая за мае планы, якія ніколі не споўняцца. Наступных слёз ужо не буду лічыць. Замнога іх было, шмат іх яшчэ будзе. Усміхаюся. А можа гэта толькі грымаса твару выклікана колерамі цудоўнай восені? Можа?.. Стараюся ада-гнаць успаміны, аднак, яны нічым не сплоханыя паяўляюцца. Бязвольна прымаю іх. Фатаграфія за фатаграфій, сцэна за сцэнай. Хутчэй і хутчэй...

Першы ўрок у музычнай школе. Вялікае чорнае фартштэйна з бліскучымі клавішамі. Сядоша за ім, лёгка, няўпэўнена апушкаю пальцы і пачынае новы этап у майм жыцці. Ці можна ведаць, маючи сем годзікі, што хочаш рабіць у жыцці, кім хочаш быць? Так, безумоўна. Музыка стала для мяне ўсім. За дзесяць гадоў навучыла мяне пакорлівасці, цярпівасці, сумленнасці — усяго таго, чаго ты не меў...

Канцэрт, першое выступленне. Зацікаўленне змешанае з хваляваннем, вочы слухачоў скіраваны на мяне, а потым цішыня, хвіліна одуму... і першыя гукі запаўняюць залу.

Апладысменты. Лёгкі паклон публіцы і ціхае дзякую скіраванае да Бога. Як я тады цешылася! Усё было простым, цудоўным, без проблемаў, складанасцей.

Пятніца вечарам — хуткая падрыхтоўка да дыскатэкі. Яшчэ падмалываю вусны памадай, паправіць кудзеркі, апошні зірк у лостстра. Званок у дзвёры. Прыйшли сяброўкі. „Наталля, ты яшчэ не гатовая, хутчэй! Старайся”. — „Ужо гатова”.

Дарога ад хаты ў клуб здалася адным мігам. Уход у залу поўную людзей, пах папяроснага дыму, танцы. Лёгкі дотык чыёйсці рукі на маіх плячах, абарот і хутчэй б'е сэрца. Ёмна-сінія вочы, якія заглянулі ў маю душу. „Можна?” — спытаў ты, усміхаючися. Адказ ведаў. Прыйтуў лёгка і калыхаў у рытм танца, дазволіўши забыць аб божым свеце.

Два гады пазней стаяў перад майм бацькамі з букетам ружаў. Урачыста прасіў стаць яго жонкай. „Пачакай, дзіця, не спяшайся, не забывай, з чаго хлеб ясі. Не пакідай музыку. Як маеце быць разам дык, напэўна, гэтак будзе”. То пачулі мы ў той дзень ад бацькоў. Згадзіўся пачакай яшчэ год. За гэты час я ўдзельнічала ў канцэртах з варшаўскім аркестрам амаль ва ўсёй Еўропе. Як цыганка, насылася з месца на месца і тужыла... Чакаў

ты, аднак, мяне. Гэта была найлепшая узнагарода. Аднойчы запрапанаваў ты мне двухтыднёвую пабытку ў горах. Адпачнеш, пабудзем адны — прасіў, намаўляй. І пахалі.

Сёмага жніўня прыбылі мы ў Закапанэ. Так пачаліся два найшчаслівейшыя тыдні майго жыцця. З іх памятаю твой ціхі шэпт пры заходзе сонца, цеплыню твайго цела, далікатную пышчоту рук і смак грэтага віна. Раніцы — калі будзіў мяне цудоўны арамат чорнай кавы і смакавітых булачак з ягадамі, вечары — калі засынала я пад стук твайго сэрца. Захады сонца — калі маё шчасце не мела сабе роўных. Былі мы як дзецы зачараўныя свабодай.

21 жніўня. Ад'езд з раю. Рукзакі ў руках, малыя горскія сякерачка ды скуранкі, на шчасце. Ваўняны, шорсткі світэр, які меў ахоўваць ад холаду. Дарога. Поўная роздумаў, успамінаў. Мала мы тады размаўлялі. Прыйтуляў ты мяне толькі моцна да сябе і ўсміхаўся. Гэтага нам хапала. Ноччу прыехалі мы ў Варшаву. Прабуджэнне. Нехта ўваходзіць у купэ. Крычыць. Запальваецца лямпачка, твой бледны твар, моцны боль у маіх грудзяx. Бліск нажа, мой крык. Твае здзіўленыя і заходзячыя імглой вочы. Што табе, адкажы? Марк, што табе? Божа, азвіся! Трымаю цябе, прыйтуляю, кранаю рукамі твае плечы. Божа, што ж гэта такое?! Чаму ў мяне мокрыя руки?! Марэк!!! Кроў! Падымаю руکі, гляджу са страхам у твае вочы, а ты толькі лёгка ўсміхаешся і гаворышь: „Наталля, бачыш, не трэба было нам чакаць. Цяпер ужо няма на што”. — „Марк, што ты кажаш?! Усё будзе добра, пабачыш...” — „Ш-ш-ш-а... Праменьчык. Ш-ш-ш-а...”

І той момант, калі ты гаварыў гэта — не адпускае мяне. Заціх ты. Не трэба было слоў, жэсту, толькі мае слёзы капалі на твой твар. А ты гас у маіх руках. Кап... першая сляза з пытаннем: „За што такое гора?” Кап, кап! — другая сляза — за шчасце, якое ты мне даў. Кап, трэцяя сляза — за будучыню. Потым я ўжо не лічыла слёз.

Мінүт год. Верасень. Сяджу ў парку, а на маіх каленах сядзіць і смяеца дзіцяцка, маленькі хлопчык — Марк. Так, так, твой сын пачаты тады ў горах. Ён даў мне сілу жыць, калі цябе не стала. Навучыў зноў ўсміхацца. Аднак яму не магу ўжо іграць калыханак. Не разумею музыкі. Няма яе ў майм жыцці, так як і цябе. Кап, першая сляза за маё жыццё. Кап, кап — другая за цябе. Кап — трэцяя за боль, якога нішто не пагасіць. Кап, кап... — чацвёртая і пятая за нашага сына і памяць пра цябе.

Паўліна ШАФРАН

Каля крыжа ў Рыбаках моліцца а. Славамір Тафілюк. Злева ад святара: Тамара Ціванюк і Марыя Хлябіч, справа: Ніна Хлябіч.

Абрад жыве!

На жыллёвым пасёлку ў Бандарах, куды перасялілі жыхароў вёскі, якія апынуліся на дне Семяноўскага вадасховіча, можна прыкметці сляды вясковай традыцыі. Напрыклад, каля

Вольга Анчутка.

кожнага пад'езда стаяць лавачкі, на якіх праседжваюць пенсіянеры, побач растуць кветкі, быццам бы ў вясковым агародчыку. Значыць, традыцыя не так хутка пропадае ў народзе.

На пасёлку супстрэў я Вольгу і Аляксандру Анчуткаў, якія раней жылі ў Луцэ. Запрасілі яны мяне на кватэру, прынялі сардечна. За сталом паплылі ўспа-

міны, між іншым, пра колішнія святкаванне „Градавай серады” ў Луцэ.

Штогод жыхары Луці збраліся на малебен за ўраджай і здароўе насельніцтва вёскі. Святочна апранутыя сяляне збираліся каля помніка пры школе ў канцы вёскі — з усходняга боку. Маліўся бацюшка з Ляўкова, а спявалі луцянскія харысты. Хрэсным ходам абыходзілі трэ палеткі: „За клунямі”, „Ад перавоза” і „Ад Пучынскага”. У вёсцы кожны гаспадар выстаўляў перад домам, на вуліцы, стол, накрыты абрусам. На ім была ікона, найчасцей Божай Маці з Дзіцяткам, хлеб, соль, свячоная вада і запіска аб здравії. Лука да высялення налічвала 130 дамоў і пры кожным з іх бацюшка і супрадаваджаючыя яго жыхары вёскі спыняліся і маліліся.

Найбольш прыгожы абрус ляжалі на стале Яўгеніі Самоцік. Спадарыня Вольга накрывала стол белым абрусам, тканым у трэх ініаніца з пераборамі ў розныя ўзоры. Ткацкае майстэрства перадалі ёй бацькі, Ліда і Пётр Салаўі з Рудні.

Не забылі пра гэты абраад луцянскія перасяленцы ў бандарскія блёкі. Пры помніку каля блёка ставяць яны стол з іконай, хлебам, соллю і вадой, а бацюшка з Юшкавага Груда чытае Евангелле, моліцца, а потым ідзе з хрэсным ходам па жыллёвым пасёлку. Пры кожным блёку яны спыняюцца, моляцца, харысты спявяюць. Абраад жыве!

У суседній вёсцы Рыбакі гэта традыцыя працягваецца здаўна. Сёлета за добрыи ўраджай і здароўе прыходжан 10 чэрвеня маліўся а. Славамір Тафілюк.

Віктар БУРА
Фота аўтара

Веруйце, і будзе вам

Чалавек усё змагаецца з прыродай, намагаецца запалоніць яе разнастайныя стыхі, часта пры нагодзе ствараючы новыя пагрозы сабе. І ад тых усялякіх пагроз, якія спадарожнічаюць нашаму існаванню, чалавек усё шукае ратунку і апорнай інстанцыі тых пошукаў яўцца Бог. Не кожнае месца адпаведнае для такога важнага акту пакорлівасці, яно мусіць быць надзелена велічнымі, таямнічымі свойствамі, наводзіць настрой узнеслай боязі і запар такай жа веры ў паратунак, у Дабро.

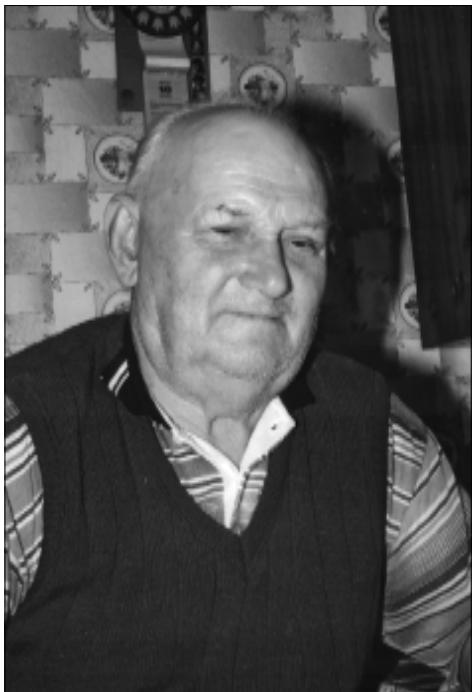
Пакорлівасць увасабляеца рэчавым сімвалам, нейкай іконай. У язычнікаў было гэта дрэва ці валун, або засцера-гальны амулет. Ці ж не да язычніцкага атавізму адклікаюцца сёння розныя дзёрзкія дзялкі, прапануючы нам „дрэўца шчасця”, „ланцужок шчасця” ці нешта падобнае. А тым найважнейшым

месцам, на якое тыя сімвалы накіраваны, маюць быць нашы цэлы.

Наши продкі, мабыць, так не ўсведамлялі культуру цела. На сабе наслілі крыжыкі для збаўлення душы, а ў грамадска важных месцах ставілі сімвалы веры ў Дабро. У Вычулках у двух месцах побач вуліцы стаяць крыжы. У адным месцы трэ драўляны, у другім — адзін бетонны. На апошнім з іх дзве табліцы. На верхняй напіс: „Сей кресть сооруженъ женцинами деревни Вычулки. О здравии и спасении всехъ живущихъ въ сей деревни. 1934 года 29 августа”. На ніжній табліцы, якой левы край адламаны, запісаны 24 сказ з 11 раздзела Евангелля ад Марка: „[Сего рэдзінія глаголю вамъ: [вся ел]ика аще моляцца [просите,] веруйте, яко [приемле]те; и будеть вамъ”.

Аляксандар ВЯРБІЦКІ
Фота аўтара

З працы рук сваіх

Успаміны Юзафа ЧАЛКО, жыхара Рогаўкі калія Сямятыч, народжана гадзе ў 1925 годзе.

З нашай вёскі ў бежанства, як мне рассказалі, падаліся не ўсе. Асабліва ўцякалі маладыя, бо страшылі іх, што маладыя менавіта мучыць будуць і гвалтаваць. Бацьку я мала помню, бо калі мне было трох гадоў, ён разышоўся з мамай; ён разам са сваім бацькамі недзе

ў Сібіры быў. Мама ў Расіі ў некіх гаспадароў рабіла. Маміны бацькі тут асталіся, але цяжка было.

Я з пяці гадоў пасвіў кароў. Пасвіў лётам, а зімою хадзіў у школу. За пасьбу плацілі мне па сто злотаў за паўгода. Пасвіў я толькі ў аднаго гаспадара, але кожны год у іншага; спярша ў Рогаўцы, а пасля ў Смарчэве, Мачыдлах, Сытках і Макарках. Пасвіў аж да саракавога года; пры саветах у Макарках заплацілі мне зборжам, абуткам і авечкай.

Як прыйшлі саветы, то ў нас думалі, што яны — людзі, але пасля пабачылі, што язык за зубамі тримаць трэба; нельга было ім верыць. Нікога вывезці не успелі, але меў ўжо спісак бадай чатыранцаці сем'яў.

Калі наступалі немцы, наша вёска мала пацярпела, бо фронт хутка перамяціцца; толькі калі назад адступалі, тады вёску спалілі, а некалькі чалавек загінула.

У 1942 годзе вызначылі мяне на прымусовыя работы. 20 мая перад Страбляй я ўцёк з транспарту і прыйшоў назад дадому. Калі настала пара капаць бульбу, немцы рэзвізію ў нашай вёсцы рабілі і спыталі солтыса, чаму я дома; я тлумачыў, што на камісіі мяне звольнілі. Забралі мяне бульбу збіраць у Прусію, тудзень часу ўсё дождж ліў. Я і яшчэ два

з Чартаева ўцяклі. Два тыдні ішлі дадому. Усё нібы добра, я стаў на працу ў Сямятычы, але ж прыехалі жандары адтуль, адкуль мы ўцяклі.

Пяць тыдняў сядзеў у бельскім лагеры, дапытвалі там мяне. Пасля чатыры тыдні ў школе ў Супраслі кароў даіў. Затым адправілі мяне ў Кёнігсберг і там за дваццаць марак прадалі мяне гаспадару.

Было мне семнаццаць гадоў, трэба было пятнаццаць кароў даіць рукамі два разы ўдзень: ад 4 да 10 гадзіны і ад 13 да 19-20 гадзіны. Праз два з паловай гады быў я ў пяцьцерых гаспадароў: дзе месяц, дзе некалькі. Ува ўсіх кароў даіў і далі мне пасведчанне, што ўмее кароў даіць.

Елі — як у каго, нават разам. А як і не наеўся на кухні, то выпіў сабе малака. Бываў наглядчык, але ён гаварыў, каб не баяцца, бо ён такі ж, як і я.

У 1945 годзе, перад фронтам, забраўлі мяне акопы капаць. Жылі ў аборы на паддашы. На акопы пехатою над мора хадзілі, капалі равы, зізгагі, бункеры.

Перад фронтам некалькі дзён страху было. Пасля саветы дапытвалі, дзе і што рабіў і ці супрацоўнічаў. Сказалі „погорбала германцу, поработаешь и нам“ і вывезлі ў Расію. Спярша ў Москву, а пасля сто пяцьдзесят кіламетраў далей, на лесозаготовку. Рабілі розную работу, ад снегу ачышчалі, у гавані працавалі. Найгорш у лесе было, дзе два кубікі дроў трэба было да дарогі вынесці.

І як норму вырабіў, тады давалі паёк — 900 грамаў хлеба.

Амаль трох гады там быў, калі з двума хлопцамі з Белай-Падляшскай ўцяклі. І калі Высокага наслудзілі тамашнія людзі. Зараз зрабілі ў Высокім судзе прысудзілі нас на два гады *принудительных работ*. Кару адбываў на Мінскім трактарным заводзе, грузіў жалеза і вугаль. Пасля ў Чыгуна-ліцейным заводзе ў Орши працаўшы пры адліванні плітаў, гаршкоў, каналізацыйных векаў.

У красавіку 1948 года маці з братам хадайнічалі ў Чырвоным крыжы і знайшли мяне. Тады і польскі ўрад запатрабаваў мяне і 22 красавіка 1948 года я вярнуўся дадому. Я так змарнёў, што мяне нават не пазналі.

Разам, у Германіі і Расіі, працалі мае шэсць найлепшых маладых гадоў. У немцаў чую толькі „Du bist polnische Schweine, Hund! Arbeit!“ (Ты польская свіння, сабака! Рабі!). У рускіх ніхто мяне не ўдарыў, часам толькі нехта называў пшэкам. А я адказваў, што я такі, як і ён.

У 1950 годзе ажаніўся, жонку з Кулігай узяў. Нажылі мы пяцьцерых сыноў і дзве дачкі. Дарабляўся я ўсюго з працы рук сваіх. Сам абору паставіў, стадолу, гараж. Толькі дом майстар рабіў. І цэлы час на гаспадарцы працаўшы: пачынаў ад паўтара гектара, а дакупіў да чатыранцаці. І ўсюго сам самавукам вучыўся.

Запісаў Аляксандр ВЯРБІЦКІ
Фота аўтара

Аб ваенных прыгодах унтар-афіцэра Лук'янюка

У „Ніве“ № 32 быў змешчаны артыкул Мікалая Лук'янюка пад загалоўкам „З успамінай бацькоў”, у якім ён апісвае, як яго бацька ў 1913 годзе быў прызваны на службу ў рускую царскую армію. Пасля рэакруглага стажу быў ён накіраваны ў вайсковае вучылішча, па заканчэнні якога стаў абучачы кадэтаў (гэта значыць кандыдатаў на афіцэрства), якіх, з выбухам вайны, сталі пасылаць на фронт. Пасля на фронт і яго бацьку, і ён у саставе рускай арміі прайшоў пяшком усю Венгрыю, Балгарыю, Чэхію і Югаславію, а пасля, калі руская армія стала адступаць, то ён у яе радах адступіў аж пад Москву, бачучы па дарозе зусім знішчаную ўсходнюю Беласточчыну.

З вышэйсказанага відаць, што аўтар з-за адсутнасці элементарных ведаў па гісторыі і вайсковасці не сумеў упарадкаваць расказы свайго бацькі, у якіх, напэўна, было і няма цікавага і павучальнага.

Бацька М. Лук'янюка пасля прызыву на ваенную службу і адбыцца рэакруглага стажу, быў накіраваны ў „вучэбную каманду“, г.зн. у палкавую школу малодшых камандзіраў (польск. podoficerów). У гэтай школе ён заслужыў першую настырку на пагоны і такім чынам стаў яфрейтарам. Перад заканчэннем гэтай школы атрымаў ён другую настырку, гэта значыць чын малодшага унтар-афіцэра, вярнуўся ў сваю часць, дзе стаў абучачы рэакругу маршыроўцы і абыходу са зброяй. Кадэтаў ён, як унтар-афіцэр (польск. kapral), абучачы не мог, бо кадэты — гэта аду-

каваныя кандыдаты на афіцэрства і их абуналі вышэйшыя чынам афіцэры з ваеннай адукцыяй. Далей мог ён даслужыцца чынну старшага унтар-афіцэра і трэцяй настыркі (польск. plutonowy). Далей ішоў чын фельдфебеля з шырокай настыркай (польск. sierżant). Наступным і апошнім унтар-афіцэрскім чынам быў падпрапаршык (st. sierżant), але каб яго дабіцца, трэба было доўга служыць у армії. Да таго чына стары Лук'янюк напэўна не дайшоў. Вяршынний гістарычнага і вайсковага не-вузтва з'яўляецца інфармацыя, што бацька спадара М. Лук'янюка ў саставе рускай арміі прайшоў пяшком усю Венгрыю, Балгарыю, Чэхію і Югаславію, таму што ў першую сусветную вайну руская армія цераз гэтыя краіны не праходзіла, а што тычыцца Югаславіі, то такая дзяржава тады зусім не існавала. Была толькі Сербія, землі якой танталі боты аўстрыйскіх ваякаў. Няпраўдай з'яўляеща і тое, што стары Лук'янюк адступіў з рускай арміяй амаль да самай Масквы, таму што армія так далёка не адступіла і нямецкая і аўстрыйская арміі былі затрыманы на лініі Рыга — Дзвінск — Баранавічы — Пінск — Броды і такое становішча асталося да самай рэвалюцыі. Таксама не з'яўляецца праўдай, што адступаючая руская армія знішчыла Беласточчыну. Справа ў тым, што ва ўсіх ваенных афіцэрскіх вучылішчах вучылі і вучаць да нашай пары, якія аб'екты трэба нішчыць, адступаючы перад ворагам, а іменна ў першую чаргу: чыгуначныя вакзалы і масты. Але нават

вакзалаў і мастоў рускія вайскоўцы не знішчылі і кожнаму старэйшаму чалавеку вядома, што прыгожыя вакзалы рускай пабудовы ў Чаромсе, Гайнайцы, Бельску, Сямятычах і Седльцах існавалі да 1944 г., калі паўзрываў іх адступаючы гітлераўскі вермахт. А ў Беластоку і Граеве да настых дзён існуоць аляксандраўскія вакзалы, пабудаваныя ў 1873 годзе. Я ў мадосці аб'ездзіў амаль усю Беласточчыну і бачыў усю існуючу забудову вёсак, выкананую перад першай сусветной вайной. Напрыклад, на тэрыторыі Мілейчыцкай гміны, адступаючыя перад немцамі рускія ўлады спалілі толькі некалькі адміністрацыйных будынкаў і адну старожку калі чыгункі. Прыйказ эвакуіравацца мелі толькі чыноўнікі са сваім сем'ямі. Што тычыцца бежанства сялян, то ўзімка яно стыхійна і імпульс да яго далі больш пісменныя і больш заможныя сяляне з-за патрыятычных меркаванняў, якія лічылі, што пасля адмены ў 1861 г. прыгоннага права і па распродажу маёнткаў замешчаных у паўстанні польскіх феадалаў, а таксама поўнай свабоды, а нават падтрымцы ўладамі праваслаўнага веравызнання, сялянам стала лепш жыць, чым калі-небудзь у мінулым і таму яны не хацелі працаваць для ворага. За імі стадным інстынктам рушылі і астатнія сяляне. Даходзілі таксама весткі аб вешанні аўстрыйскімі салдатамі ў Галіцыі падкарпацкіх русінаў. Апека над бежанцамі, як на ваенны час, была досыць добрая. Цяжкае іх становішча пачалося толькі тады, калі выбухла рэ-

валюцыя, а затым — і грамадзянская вайна, калі ні белы, ні чырвоны бакі не мелі часу, ні магчымасці займацца бежанцамі. Шматлікі з іх уступілі ў Чырвоную Армію, каб атрымаць чырвонаармейскі паёк для сям'і; нешматлікія ваявалі за старую ўладу і ў большасці загінулі. Зрэшты, бежанства не было чымсь характерным толькі для нашых бацькоў і дзядоў. У 1914 г. перад тымі ж немцамі ўцякала калі 2-х мільёнаў французаў, а ў 1940 г. — перад нямецкім вермахтам уцякала больш 3,5 мільёнаў цывільных французаў і дарогі паўночнай Францыі так былі запоўнены бежанцамі, што яны тармазілі нават рухі войск. У верасні 1939 г. усё польскія чыноўнікі таксама атрымалі загад уцякаць у кірунку Румыніі, але многія ўцякалі проста перад сябе, значыць — на ўсход і чым папала: пасажырскім і таварнымі паяздамі, а нешматлікія — сваімі сродкамі транспарту. Бачучы гэта насыны бежанцы з 1915 г. смяяліся з польскіх бежанцаў: „Куды ж вы бяжыце? Калі мы беглі ў 1915 годзе, то гэта было лагічна, бо мы ведалі, што немцы за Волгу не дойдуть. А куды ж вы бяжыце ў малой Польшчы? То ж вядома, што немцы і так вас дагоняць на сваіх танках і самаходах! Сядзелі б дома, што ўжо будзе, калі не дали рады затрымаць нямецкую армію!“ Гэтыя прыглікі палякі зімою 1939/40 г. вярталіся пасля цераз Буг, нелегальна, у цэнтральную Польшчу. Французскія і польскія публіцысты апісвалі пасля гэтае бежанства як прыкмету высокага патрыятызму, таму і бежанства нашых бацькоў і дзядоў нельга лічыць дурасцю.

Мікалаі КАПЧУК

Героі вайны не хваляца

Чалавек, які перажыў смак горы і прыніжэння ды яшчэ ў час вайны, неахвотна гэтым хваліцца. Калі мае дзесяць летам гэтага года наведалі Крым і там гасцівалі ў аднаго адстаўнога савецкага афіцэра, той выявіў ім, што быў удзельнікам фінска-савецкай вайны 1939-40 гг. Прызнаўся ён, што тая вайна дорага каштавала Савецкі Саюз, які

тады, як гаварыў сам Гітлер, быў калосам на гліняных нагах. Бо падумаць трэба, што маленькая Фінляндия з устарэлай зброяй умела і мужна баранілася ад захопнікаў. Хаця саветы перамаглі ў той вайне, аднак з вялікімі стратамі і сорамам. А гітлераўскія генералы пільна сачылі за ходам тae вайны і былі перакананы, што савецкая армія — гэта статак здзічэлага быдла і не будзе вялікай бяды, калі яны разгоняць той статак і наядуць парадак. Так і было на працягу двух першых гадоў вайны, але пасля ях павярнуўся ў другі бок...

Калі той афіцэр згадаў пра савецкую вайну, май дачка пахвалілася, што і яе дзед Марк Троц (мой цесць, пра якога я нядаўна пісаў у „Ніве“) таксама быў на той вайне і там трапіў у палон, дзе панавалі страшэнныя варункі і прыходзіліся палонным есці катоў і сабак. Чалавек той пацвердзіў, што гэта праўда, бо і яму, хаця ў палон не трапіў, давялося скаштаваць сабачага мяса. Далей, аднак, на ту тэму ён не захацеў гаварыць і толькі махнуў рукою. Таксама і мой цесць вельмі неахвотна гаварыў пра фінскую вайну, пра тое, што было ганьбай для Ра-

сіі. Спярэблілася мне многа часу і цярпілівасці, каб сабраць у яго матэрыял для згаданага раней допісу.

Май дзесяцім чалавек з Крыма выявіў яшчэ і тое, што хаця ён шчыры камуніст, аднак ведаў, як і многія іншыя, што камуна калі не раней, дык пазней — развалицца, бо гэта утопія і казка для дарослых, якая толькі ў тэорыі і на паперы вельмі гладкая і рай на зямлі, а ў сапраўднасці — падзенне ў прорву. Таму цяпер на Крыме і ў цэлым колішнім Савецкім Саюзе такая бяды.

Мікалаі ПАНФІЛЮК

Шану́й ма нату́ру

Пачаўся сезон збірання грыбоў. У лесе процьма народу. Аўтамабілья калі дарог як на царкоўным фэсце. Нічога ў гэтым дзіўнага, каб не паводзіны грыбнікоў.

Янка Барзка з вёскі Пліната (Нараўчанская гміна) знойшоў у лесе калі сваёй вёскі вось такі 1,32-кілаграмавы баравік!

Фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

У канцы жніўня ехаў я на веласіпедзе з Арэшкава ў Вітава. Пачаўшы ад чыгуначнага прыпынка ў Арэшкаве па вёску Пяскі, побач асфальтавай дарогі, якая праходзіць з Гайнайуці праз пушчанскія вёскі валаюцца гурбы смечця, фольгавыя пакеты, пластмасавыя бутэлькі, баначкі з-пад ёгуртаў, кавалкі паперы, ды Бог ведае, чаго там няма. Адкуль гэта ўзялося? Пакінулі гэта безадказныя псеўдатурысты, бо разважлівы чалавек, які культурна сябе паводзіць, не стане пакідаць ўсялякага ламачча. Натуру трэба шанаваць! Гэта багацце чалавека. Чыстае паветра, лясныя плады, чаго нам зайдзросцяць гардзане, аздараўляюць нас ды кормяць. Чаму тады робім такое свінства. І яшчэ адна заўвага да грыбнікоў: не руйнуйце ляснога падсцілу, калі грыбочка знайдзецца. Неданойчы бачу, як побач карэння ад грыбоў навокал перавернута ўсё дагары нагамі. Падумайце аб гэтым, грыбнікі, калі ў лес падзеце за грыбамі.

Уладзімір СІДАРУК

Праектавалі, малявалі і адпачывалі

У Асяродку ўзорных праектаў для калекіяў асоб у Гайнайуці 15 верасня 2001 года адбылося адкрыццё выстаўкі прыкладаў і цацак запраектаваных для дзяцей, якія церпяць ад цэрэбральнага паралічу, аўтызму, слепаты. У гэтай жа ўстанове працуе таксама мастацкая выстаўка на тэму Белавежскай пушчы.

Прылады і цацкі праектавалі ўдзельнікі XXVI Агульнапольскага пленэру праектавання мэблі, якія ў другой палове жніўня г.г. змаліся ў асяродку ў Гайнайуці, а мастацкія працы выконвалі студэнты мастацкіх аддзяленняў вышэйших навучальных установ Польшчы, якія ў першай палове верасня прымалі ўдзел у VIII Агульнапольскім пленэру студэнтаў мастацкіх установ. Гайнайуцкая дзетка, якія адпачывалі ў асяродку ў ліпені г.г., таксама свае працы пакінулі на выстаўку.

— Дзеткам з Гайнайуці

выконваюць рэабілітацыйныя прылады, і цацкі амаль дармова. Ёсьць у горадзе дзеткі, якіх бацькі часта наведваюць наш асяродак і падбіраюць ім патрэбныя прылады. Мы прыйшлі да вываду, што гайнайуцкія дзеткі павінны часцей карыстацца асяродкам і таму арганізуем ім летні адпачынак, — заявіла Яніна Язерская, кіраунік асяродка.

У IX Дзіцячым мастацкім пленэру, які праходзіў у ліпені г.г., прынялі ўдзел 43 вучні з Гайнайуці. Дзеці малявалі карціны, выконвалі разьбу, вітражы, рисункі, рыхтаваліся да тэатральнага выступлення „Новае адзенне караля“. Наймалодшыя гулялі і працавалі ў летній майстэрні. Усе дзеці атрымлівалі пачастунак і гулялі на свежым паветры. Найлепшыя працы былі ўзнагароджаныя і засталіся на выстаўцы.

Яшчэ ў мінулым годзе асяродак атрымаў 45 тысяч золотых з Польшчы. Швейцарскай камісіяй златовых сродкаў на выкананне летніх майстэрні, летній галерэі, месца для прафесійнага выконвання графікі і на папяўненне праектных кабінетаў. Гаспадары асяродка плануюць арганізацію летніх галерэй часовыя выстаўкі, а ў праектным донме пастаянныя выстаўкі рэабілітацыйных прылад.

У пленэры праектавання рэабілітацыйных прылад і цацак прынялі ў гэтым годзе ўдзел 9 праектантаў з Беластока, Вроцлава і Познані.

— Самая цяжкая праца з дзяцьмі, якія пакутуюць ад аўтызму, паколькі яны не контактуюць з асяроддзем. Да іх можна дайсці толькі шляхам музичных або мастацкіх уражанняў, арганізуячы гульні або фізічную працу. Пректанты з Вроцлава Малгажата Тыш-

Яніна Язерская калі вертыкалізатора.

Клекат і Януш Клекат запраектавалі для гэтых дзяцей ігру „Падарожжа ў Белавежскую пушчу“, якую дазволіць знаёміца ім з лясной звярынай і грыбамі, — пайнфармавала кіраунік асяродка Яніна Язерская. — Я праектавала на гэтых раз вертыкалізатор, прыладу для стаўляння ў вертыкалі дзіцяці з цэрэбральным паралічам, дзеля лепшага яго фізіялагічнага развіцця. Іншыя сябры праектавалі прылады-цацкі дзеля правільнага развіцця далоняў і ног.

Агульнапольскі пленэр студэнтаў мастацкіх установу адбыўся ў асяродку ў першай палове верасня г.г. Студэнты з мастацкіх напрамкаў вышэйших навучальных установ малявалі карціны, выконвалі графіку, лінарый, тэмперу і рисункі, выкарыстоўваючы тэму Белавежскай пушчы.

— Мне вельмі падабаецца архітэктура Гайнайуцьны і непаўторная прыгажосць Белавежской пушчы. Мастацкія пленэры арганізуяцца дзеля лепшага контакту з прыродай і інтэграцыі студэнтак асяроддзя. Яны ўзбагачаюць веды студэнтаў пра Гайнайуцьку і садзейнічаюць іх папулярызацыі сярод жыхароў Польшчы. Кожны ўдзельнік пакідае па адной працы ў горадзе, — сказала куратар мастацкага пленэру Ілона Павэльская, студэнтка Аддзялення выяўленчага мастацтва і графікі Універсітэта імя Мікалая Каперніка ў Торуні.

Аляксей МАРОЗ

Фота аўтара

АБ'ЯВЫ

Рэстаран „Toast“ запрашае арганізацію вяселлі. Тэл. 653 21 52; мабільнык: 0607 567 673.

Вада — наша жыццё

Віктар Бура змясціў у 36 нумары „Нівы“ цікавы допіс пра калодзеж у Рыбаках, якому ўжо семдзесят гадоў, а людзі надалей карыстаюцца яго крынічай, смачнай і здаровай вадою. Таксама і ў нас было шмат такіх калодзежаў; былі нават такія, што помнілі апошняга расійскага цара. У Дубічах-Царкоўных пясчаныя ўгодзі, але вада ў нас найлепшая — крынічная; наш куток і называецца Крынічнай...

Цяпер у наших калодзежах вельмі мала вады: лічыць — на вядро, а калі сіці быў такія глубокія, што і чалавек хаваўся ў вадзе.

Чаму ў нас упаў узровень вады? Папершае: калі ў нас дваццаць гадоў таму правялі другі раз меліярацыю на нашых

лугах і равы парылі дзе трэба і не трэба, тады загінулі ўсе нашы цудоўныя крыніцы. Пасля, калі для гайнайуцкай галоты зрабілі ў нас вадасховішча Бахматы, узровень вады ў калодзежах значна панізіўся. Калі пазней праклалі яшчэ водаправод і выкапалі для яго глыбинны калодзеж, тады ў нашых калодзежах вада пррапала амаль зусім. І, як на бяду, яшчэ такія сухія леты і зімы.

У Беларусі бальшавікі панішчылі ўсе жорны, каб калгаснік не мог наесці ўдосталь хлеба, а пасля парабілі вода-праводы і засыпалі калодзежы, каб немец ці амерыканец не мог напіцца вады. А ў нас таксама бесталкова давялі да паніжэння ўзроўню вады.

Мікалай ПАНФІЛЮК

На дэмографічным мінусе

У Нараўчанская гміне 35 вёсак і прыслекаў, у якіх прафесійна калі пяці тысяч чалавек. Найбольшыя вёскі гэтага: Нараўка — 995 жыхароў, Семяноўка — 536, Старое Ляўкова — 427, Скупава — 273 і Новае Ляўкова — 262. На працягу восьмі месяцаў гэтага года нарадзілася 22 дзяцей: па адзінаццаць хлопчыкаў і дзяўчынок. Пашмерла 50 асоб, у тым ліку 31 мужчына. Пажаніліся 22 пары. Найбольш у красавіку: 7 пар, затым у ліпені — 4 і ў жніўні — 5 пар. Нованараджаным дзецям бацькі давалі найчасцей імё-

ны Магдаліна, Наталля, Адам і Каміль.

На сталае жыхарства ў Нараўчанская гміне прыпісаліся 16 асоб, а выехала адсюль 47 асоб.

Найстарэйшымі жыхарамі гміны з'яўляюцца: Фяйронія Стоцкая з Бярнацкага Моста — ёй 100 гадоў, Канстанцін Мацкевіч з Семяноўкі і Анна Тамберг са Свінарояй — ім па 99 гадоў ды Анастасія Мелеш з Гушчэвіны, Вольга Скепка з Баб'яй Гары, Юзэф Шарыйка з Плінты і Анна Кісялеўская са Стаска — ім па 98 гадоў. (яш)

Niva

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Програмная рада тыднёвіка „Niva“. Старшыня: Яўген Мірановіч. Адрас рэдакцыі: 15-959 Бяласток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149. Тэл./факс: (0 85) 743 50 22. Internet: http://republika.pl/niva_bielastok/. E-mail: niva_bielastok@poczta.onet.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Галоўны рэдактар: Віталь Луба. Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк. Рэдактар „Зоркі“: Ганна Кандрацюк-Свярбурская. Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран. Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук. Друкарня: „Orthodruk“, ul. Składowa 9, Bialystok. Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstu nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności. Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na I kwartał 2002 r. upływa 5 grudnia 2001 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch“ na terenie całego kraju. 2. Cena prenumeraty na I kwartał 2002 r. wynosi 26,00 zł. 3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Pld., Środ., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuję „RUCH“ S.A. Oddział Krajowy Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,30 zł, a kwartalnie — 42,90 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,60 (kwartalnie — 59,80), pocztą lotniczą: Europa — 5,20 (67,60), Ameryka Płn., Afryka — 5,80 (75,40), Ameryka Płd., Środ., Azja — 6,40 (83,20), Australia — 8,20 (106,60). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa“, Bialystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Bialystok, 11101154-401150015504.

Ніўка

Тут не было анікай смятаны!

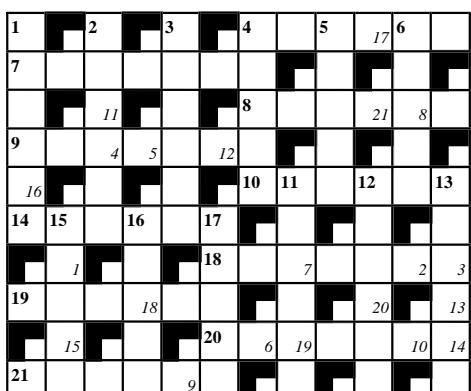

Страшны сон

Жыў Міхась каля нас, меў дзве дочки, жонку,
І сынка малога меў. Сам піў самагонку.
Гнаў яе ён у багне, меў усе прылады,
Самагонку прадаваў дзе толькі даў рады.
Зыску з гэтага не меў, а уzechу вельку,
Куды б толькі не ішоў, браў з сабой бутэльку.
У кішэнях меў таксама заўша пару літраў,
Купляючым так казаў: „Моцна, з маіх фільтраў!”
Перад святам хто купіў, прыхаваў запас
І чакаў, каб ужо хутчэй наступіў той час.
А на свята, трэ сказаць, мелі што рабіц,
Бо як самагонка ёсьць, дык давайце піц!
Калі ўстаў ад стала ён, так і паваліўся
І ў памыйнае вядро ледзьве не ўваліўся.
Так Міхаська і паплыў, на тапчан зваліўся
З цяжкай цёбрам-галавой заснуў сном няяніным,
Так залёг, што цэлы дзень спаў такім сном дзіўным.
Здаецца яму ў гэты час, што жэніца дочки,
А сваты ды сваці гарэлку бярць з бочкі.
П'юсь, гуляюць маладыя, грае і музыка.
Ён сядзіць на ганку сам, пляце лапіц з лыка.
Многа піў і закусіў, наканец ablіўся,
І ў той бочцы з гарай ледзьве не ўтапіўся.
І пайшоў ён да чарта, да самага Здзекла
(Бо Міхась хацеў пабачыць чартойскую пекла).
Даў чорт волю Міхасю пеклам надзвіщца.
Прыказаў толькі яму з нікім не сварыцца...
Тут прачнуўся наш Міхась, аж потам ablіўся:
Чаму ж такі страшны сон яму ўзяў прысніўся??!

Уладзімір ДАРАШКЕВІЧ

Крыжаванка

Гарызантальна: 4. вочы коле, 7. псеўданім Франсуа Аруэ, французскага пісьменніка і філософа (1694-1778), 8. залішняя самаўпэўненасць, самана-дзейнасць, 9. літаратурнае прозвішча Казіміра Кастравіцкага (1868-1918), 10. выпраменявае або ўлоўлівае радыёхвалі, 14. Самуіл, расійскі паэт (1887-1964), 18. чылійская пустыня, 19. чужаземец старожытным грэкам і рымлянам, 20. не ярына, 21. грыб з жоўта-карычневай слізістай шапкай.

Вертыкальна: 1. заснавальнік стара-верства, спалены на кастры ў 1682 годзе, 2. модная мелодыя, 3. перакладзі-

на футбольных варот, 4. не воўк, у лес не ўцячэ, 5. не прылёт, 6. злы дух, увасабленне заганы, 11. пазнейшы перыяд каменнага веку, 12. матэрыйял для электратэхнікі з вулканізаваных каўчука-вых сумесей, 13. індзеец трапічнай зоны Паўднёвой Амерыкі, 15. блога, 16. моцны парыў ветру, суправаджае-мы ліўнем, 17. задняя частка шыі.

(III)

Рашэнне крыжаванкі складуць літа-ры з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільнія ра-шэнні, будуть разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 33 нумара

Гарызантальна: пляма, прышчэпак, затор, рычаг, Чад, абшыўка, нязгода, сто, груша, гурба, абшыванка, Нігер.

Вертыкальна: ляшчына, прыёр, ам-пір, пstryкуха, качагарка, забег, гідра, час, дно, трывога, аршын, гонар.

Рашэнне: На барышы як хочаш бра-шы, а па барышы маўчи.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Аляксандру Дабчынскаму з Беластока і Мікалаю Сазановічу з Навін-Вялікіх.

Вайна ў капанне

У капанне я паехаў у маю ўлюбё-ную вёску. Не скажу якую, бо зноў Адам Маньяк туды не паедзе, каб за мяне не чырванець, калі нават пахва-лю штосьці або кагосці ў той мясцо-васці. Чаму? Бо ўсё, вылучанае ў „Ніў-цы” з імія, кажуць людзі, ходзіць бы абсмеянае. І ўсе Валодзі злующца, калі я пра нейкага жартам, удадатак з сімпатыяй, пісну. Памерлы трыццаць гадоў таму конь (не ўпамянуты з імія, як і яго гаспадар), родам з Ры-балаў, азвеўся праклёнамі гадовай даўнасці з Нараўчанская гміны. І ня-шчасны каніска, пухам яму зямля, не той, і пан не той, і вёска не тая, і страс-ці не тыя, а мне, Вандалу, цяпер не спіща па начах. Хоць ты цяпер паз-мы піши, прасі дараўнання за ўласную дурноту і непразорлівасць рэдакта-рай. І таму, еду чы ў сваю ўлюбёную (не родную) вёску, я не намерваўся, барапі Бог, пра яе пісаць. Адно мей пазбріаць бульбу за капалкай, на по-лі майго дваораднага брата. Бо і сам ён нядужы, і жонка прыхварэла. Дык мы ўсе далейшай ды бліжэйшай сям'-ёй з'ехаліся на тое поле. Зямлі мае сва-які аддаць не хочуць, ходзяць пярэкі-дам па загонах, ды яны — гаспадары. Гэты кавалачак Зямлі — іхні, і ня-спешна ім глядзець пад спод. Папраў-дзе, тыя, што засталіся ў гэтай вёсцы ў Гарадоцкай гміне, і дыхаюць яшчэ, усе такія. Таму я іх, людзей, і тую вё-ску, адкуль выводзяцца мае дзяды, люблю і паважаю. Ну, дык і я, абу́-шы чобаты, патэпаў на поле, з двума кошыкамі ў руках.

Бульба, родам з Амерыкі, уратава-ла Еўропу ад галоднай смерці. Не ўсё што з Амерыкі — кепскае, як той ка-ларадскі жук, папулярная стонка, з якой нам усім даводзілася ваяваць фі-зічна і палітычна. І ўсе, хто на поле вы-лег, не выглядаў інайчай, як па-амеры-канску. Усе ў джынсах, у куртаках з надпісамі на сусветнай мове, толькі тыя чобаты краёвай фірмы „Стоміль” наводзілі на думку, што мы, усё ж,

у Еўропе, усходняй. Не кажу пра буль-бакапалку... Збіраю, раздумваю. І тут мяне трапілі бульбай у патыліцу. Хто трапіў? Я азірнуўся. Няйначай, нейкі бульбяны тэрарыст. Адбіца б мне ад яго, лупануць яму ў патыліцу таксама! Але калі ў патыліцу, дык не будзе ве-даць, ад каго! А, можа, няянінага па-крыўджу!.. Усе пільна схіленыя над плоскасцю палетка, кожны збірае бульбіну за бульбайнай, бы ўпалыя анёлы ўпэцканыя ў зямлю... Ну, хто з іх мяне заатакаваў?! О, не, я ж не такі чалавек, што падставіць вам правую шчаку, калі вы ўрзали ў левую! Дык хто з іх?! Нінка, Валодзя, Андрэй, Сонька, Ёзік, Марфа, Юстына, Крыська, Юліта?! А, можа, гэта хтосьці з ма-ладзейшых? Мяне, старога! Да не, мо-гэта выпадкова...

Луп! — зноў бульбяны тэракт, tym разам трэпнула ў маю сухую задніцу ў выцвільных джынсах братавага ўнuka. Ого, то, пэўна, у маладых такая фан-тазія азвалася! Мне, старому, у такое саромнае месца! Гэта вам маюць быць жартачкі! Нуль павагі для ўзросту, ро-сту, адукцыі!.. Для ўсіяе мае сівое га-лавы! За тое, што прывалокся на гэ-тае поле, цягаю кошыкі, у вашу вёску аўтобусам прыехаў! І цяпер, во, зга-ладнелы, бегаю як... як той кот з са-лам!!! Я вам!!!

Адагнуўся. Прыцэліўся. Лупануў!

І тут пачалася сусветная вайна. Унук метка ўрэзаў дзеду. Дзед — бабе. Су-седка — суседу. Сусед — трактарысту. Трактарыст загаласіў матам на ўсё по-ле, затрымаў машыну, і ўхапіў пару бульбін у аграмаднія свае лапішчы. І мне дасталася, бо ж я быў найбліжэй. Мне, Вандалу, шапка зляцела! Дык я ўжо ведаў у каго біць! Да не той час, калі я быў майстар у стральбе. Размахнуўся, і за тымі бульбінамі, што паля-ци больш-менш у бок Колі-трактары-ста, патырчма і сам я паляцеў. Зямлі наеўся. Да зямлі я стаўлюся з павагай, як да ўсіх тых, хто на ёй жыве.

Вандал АРЛЯНСКІ

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Дырэктар тлумачыць кірауніку ад-дзялення:

— Прачытаў я ваша пісмо, у якім прапануеце звольніць з працы вашу сакратарку. Прыведзеныя аргументы вельмі важныя, аднак у мяне сумненні, ці ваны закіды і выснова правільныя. Усім вядома, што яна з'яўляецца ся-строй маёй жонкі, і калі ёй волас з га-лавы ўпадзе, наробіць зараз ляманту, што я выкарыстоўваю сваю пасаду, каб расквітаць з жонкай.

* * *

Ксёндз страшыў з амбона сваіх па-рафіян вечнымі мукамі ў пякельным агні. На гэтая слова адзін з вернікаў голас-на засмияўся.

— Ты, сыне, таксама трапіш у пекла, — прыгразіў яму ксёндз.

— Напэўна не, бо я з іншай парафіі.

* * *

Сужонства пажылых амерыканцаў выбраўся ў сэнтыментальнае падарож-жа ў парк Йелаўстан.

— Паглядзі, — кажа яна, — тая сек-воя, пад якою ты прызнаўся мне ў лю-бові, высаходла.

— І мае за тое! — адказае панура муж.

* * *

Прыходзіць баба да лекара з ігол-каю ў воку.

— Як вам гэта ўдалося? — пытае ле-кар.

— Праз няўлагу?

— Не. Праз дзірку ад ключа.

* * *

Прыходзіць баба да лекара:

— Пан доктар! Мне нічога не баліць.

— Эта вельмі дрэнна. У гэтым узрос-це, калі нічога не баліць, трэба пашу-каць далакопа.

* * *

У горад на Дзікім Захадзе прыязджае дыліжанс.

— Дзе тут нейкая ціхая, спакойная гасцініца? — пытае пасажыр сустрэта-га жыхара.

— Вось там, за вуглом, ёсць адна та-кая. Не раней як учора застрэлілі там мужчыну, які ўнацы заголасна хроп.

* * *

Гутараць дзве сяброўкі:

— Які падарак купіў табе твой нара-чоны перад шлюбам?

— Ці бачыш той смаргадавы „Кады-льяк”, што стаіць пад домам? Падаба-еца табе гэты колер?

— Вельмі.

— Не надта светлы?

— Не.

— А можа зацёмны?

— Не, ён прыгожы.

— Дык ён купіў мне хустку дакладна такога ж колеру.